

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ
FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA**

Specialiosios pedagogikos magistrantūros studijų programa

Reda Jomantaitė

***BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMOŠI
POREIKIŲ TENKINIMO ANALIZĖ***

Magistro darbas

Magistro darbo vadovas –
doc. dr. Algirdas Ališauskas

2008

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	5
1. MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO SITUACIJA (LITERATŪROS ŠALTINIŲ APŽVALGA)	9
2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO ANALIZĖ	
2.1. Tyrimo metodika	16
2.2. Respondentai	17
2.3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė	17
2.3.1. Vaikų, turinčių SUP, psichosocialinė charakteristika	17
2.3.2. Pagalbos teikimas	31
2.3.3. Ugdymo(si) turinio ir proceso pritaikymas (individualizavimas)	40
2.3.4. Pedagogų skatinimas ir profesinės kompetencijos tobulinimas	45
Išvados	51
Literatūra	52
Summary	55
Priedai	57

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta bendrojo lavinimo mokyklų mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo analizė.

Iškeltos hipotezės:

- tikėtina, jog SUP turintys mokiniai gyvena šeimose, turinčiose mažiau galimybių padėti vaikui ugdytis. Tėvai ir patys SUP turintys vaikai menkai dalyvauja sprendžiant ugdymosi procese kylančias problemas;
- tikėtina, kad SUP turintys mokiniai mokykloje jaučia psichologinį diskomfortą ir dalinę atskirtį;
- tikėtina, kad mokytojams trūksta teorinių žinių apie specialųjį ugdymą, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų individualizuoti SUP turintiems mokiniams ugdymo procesą ir turinį ir tai didele dalimi lemia nepakankamą mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą.

Anketinės apklausos bei struktūruoto interviu metodais buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – ištirti kaip tenkinami mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokykloje, specialieji ugdymosi poreikiai.

Atlikta kokybinė ir kiekybinė gautų duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo 164 Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai, 50 SUP turinčių mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose ir 66 tėvai, auginantys SUP turinčius vaikus, besimokančius bendrojo lavinimo mokyklose.

Empirinėje tyrimo dalyje atskleidžiama mokinių, turinčių SUP, psichosocialinė charakteristika. Nagrinėjama ugdymo(si) kokybė ir pagalbos teikimas. Analizuojamas ugdymo(si) turinio ir proceso individualizavimas. Vertinamas pedagogų profesinės kompetencijos tobulinimas darbe su SUP turinčiais mokiniais, pedagogų skatinimas.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Psichosocialinė mokinių, turinčių SUP, charakteristika:

- beveik pusė SUP turinčių mokinių auga socialinės atskirties arba “rizikos“ grupės šeimose (nepilnose, daugiavaikėse, bedarbių, gaunančiose socialinę pašalpą, gyvenančiose skurdžiai ir t.t.);
- pusė SUP turinčių vaikų nedalyvauja užklausinėje veikloje, o laisvalaikį leidžia pasyviai, dažniausiai žiūrėdami TV;
- didžioji dalis SUP turinčių mokinių palankiai vertina savo santykius su mokytojais;
- beveik penktadalis SUP mokinių mokykloje išgyvena atskirtį ir izoliaciją, teigia patiriantys fizinį ir/ar emocinį smurtą, nors mokytojai to nelinkę pastebėti.

2. SUP turinčių mokinių ir jų tėvų teigimu, daugiau nei pusei vaikų mokykloje nėra teikiama reikalinga specialistų pagalba.

3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo (tiksliau bendravimo) situacija gana prieštaringa, ją tėvai ir mokytojai vertina nevienodai: pedagogai apie bendravimą (pedagogų lankymąsi ugdytinių namuose, tėvų dalyvavimą SUK posėdžiuose, individualų tėvų bendravimą su specialistais ir kt.) pateikia žymiai palankesnius duomenis, kurių tėvų apklausos rezultatai dažnai nepatvirtina.

4. Analizuojant tėvų bendravimą su vaikais konstatuota, jog tėvai labai menkai bendrauja su vaikais: 2/3 tėvų teigia neskiriantys laiko bendravimui su vaiku (nors apie 2/3 mamų yra bedarbės), bendra vaikų ir tėvų veikla dažniausiai apsiriboja televizoriaus žiūrėjimu ar bendrai atliekamais ūkio darbais.

5. Apklausos duomenys apie tėvų pagalbą vaikams namuose padedant jiems mokytis yra labai prieštaringi: tėvai labai palankiai vertina pagalbos vaikui namuose situaciją, tuo tarpu mokytojai teigia, kad tinkamą pagalbą mokiniams teikia tik trečdalis tėvų.

6. Pedagogai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais individualizuoja (pritaiko) jiems ugdymo procesą ir turinį, tačiau individualizavimą palankiau vertina patys pedagogai nei SUP turintys mokiniai.

7. Mokytojai savo pagalbos veiksmingumą vaikui, turinčiam SUP, vertina patenkinamai arba pakankamai. Dažniausiai nurodo šiuos darbo su SUP turinčiais vaikais sunkumus: laiko stoką; žinių trūkumą, kaip pritaikyti ugdytiniui mokymo turinį; vadovėlių, mokymo priemonių ir specialiosios literatūros stoką ir kt.

8. Duomenys apie pedagogų kompetencijų tobulinimą ir jų skatinimą – prieštaringi, tačiau dominuoja informacija, jog mokyklų administracija nepakankamai dėmesio skiria pedagogų specialiosios pedagoginės kompetencijos kėlimui ir pedagogų skatinimui už darbą su SUP turinčiais vaikais.

Esminiai žodžiai: specialiųjų poreikių turintys mokiniai, ugdymo(si) kokybė, specialiųjų poreikių tenkinimas, ugdymosi turinio, proceso individualizavimas, profesinė kompetencija.

Ivadas

Problemos aktualumas. ŠMM Statistikos departamento duomenimis nuo 2001/2002 mokslo metų ėmė gana sparčiai augti specialiųjų poreikių vaikų skaičius bendrojo lavinimo ugdymo įstaigose. Prasidėjus specialiųjų poreikių turinčių asmenų integracijai į šias įstaigas, nemaža dalis visuomenės tai vertino skeptiškai, tačiau, praėjus keleriems metams, specialiųjų poreikių vaikų ugdymas bendrojo lavinimo švietimo įstaigose jau tapo kasdienybe.

SUP turinčių vaikų skaičius rajono bendrojo lavinimo įstaigose nuo 2001-2002 m.m. taip pat vis didėja. Minėtaisiais mokslo metais rajono ugdymo įstaigose mokėsi 682 vaikai, 2003-2004 m.m. – 766, 2005-2006 m.m. SUP turinčių vaikų skaičius ženkliai išaugo – iki 1206. Pastaruosius trejus mokslo metus šie skaičiai mažai kinta, stebimi tik nedideli svyravimai. 2007 m. spalio 15 d. Raseinių pedagoginės psichologinės tarnybos duomenimis rajono ugdymo įstaigose ugdomi 1167 SUP turintys vaikai. Tai sudaro 18,2% visų bendrojo lavinimo mokyklų ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų ugdytinių. Šiuo metu rajone logopedinė pagalba reikalinga 950 mokinių, o ją gaunančių yra 577 (60,7%).

Logopedinės pagalbos prieinamumas rajono bendrojo lavinimo mokyklose pasiskirstęs netolygiai: iš 15 mokyklų, kuriose teikiama ši pagalba, net 8-iose mokinių su kalbos ir komunikacijos sutrikimais skaičius viršija numatytas normas 1-am logopedo etatui. 5-iose mokyklose ši pagalba visai neteikiama.

Specialiojo pedagogo pagalbos reikia 310 vaikų, o ją gauna 181 (58,4%). Specialiojo pedagogo pagalbos prieinamumas rajono bendrojo lavinimo mokyklose pasiskirstęs netolygiai: pagalba teikiama 13-oje rajono mokyklų. 6-iose mokyklose ši pagalba neteikiama.

Psichologinė pagalba. Psichologai dirba tik trijose mokyklose. Remiantis Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-837 „Psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašu“, rajono ugdymo įstaigose reikėtų dar 10 psichologų.

Socialinio pedagogo pagalba teikiama 16 rajono bendrojo lavinimo mokyklų. 4 mokyklose ši pagalba neteikiama. Mokiniai, turintys vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, sudaro beveik 20 viso spec. poreikių mokinių skaičiaus rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Rajone įsteigti 8 pedagogo padėjėjų etatai dešimtyje bendrojo lavinimo mokyklų.

Ališauskienės ir kt. (2007) Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas atskleidė psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygį. Gauti duomenys liudija, jog šalyje psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams teikimas netolygus, vertinamas ne vienareikšmiškai.

Tyrimo aktualumas. Nors pastaruosius 5 - 6 metus rajono ugdymo įstaigose steigiami specialistų (logopedų, specialiųjų pedagogų, socialinių pedagogų) etatai. Tačiau mokyklose specialistų dar trūksta. Todėl aktualu, kaip mokyklose užtikrinamas mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas.

Tyrimo objektas

Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo situacija Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

Probleminiai klausimai:

Kaip specialiųjų poreikių turintys mokiniai jaučiasi bendrojo lavinimo mokykloje?

Kaip tenkinami mokinių specialieji ugdymosi poreikiai rajono bendrojo lavinimo mokyklose?

- specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, jų tėvų specialiosios pedagoginės pagalbos poreikis;
- mokytojų pasirengimas dirbti su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais, darbo planavimas;
- specialistų ir kitų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimas;
- tėvų ir vaikų įtraukimas į pagalbos organizavimo procesą; šeimos socialinių, ekonominių sąlygų įtaka vaiko ugdymo(si) kokybei.

Kokios problemos iškyla mokytojams, dirbantiems su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais?

Hipotezės

Tikėtina, jog SUP turintys mokiniai gyvena šeimose, turinčiose mažiau galimybių padėti vaikui ugdytis. Tėvai ir patys SUP turintys vaikai menkai dalyvauja sprendžiant ugdymosi procese kylančias problemas.

Tikėtina, kad SUP turintys mokiniai mokykloje jaučia psichologinį diskomfortą ir dalinę atskirtį.

Tikėtina, kad mokytojams trūksta teorinių žinių apie specialųjį ugdymą, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų individualizuoti SUP turintiems mokiniams ugdymo procesą ir turinį ir tai didele dalimi lemia nepakankamą mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą.

Tyrimo tikslas:

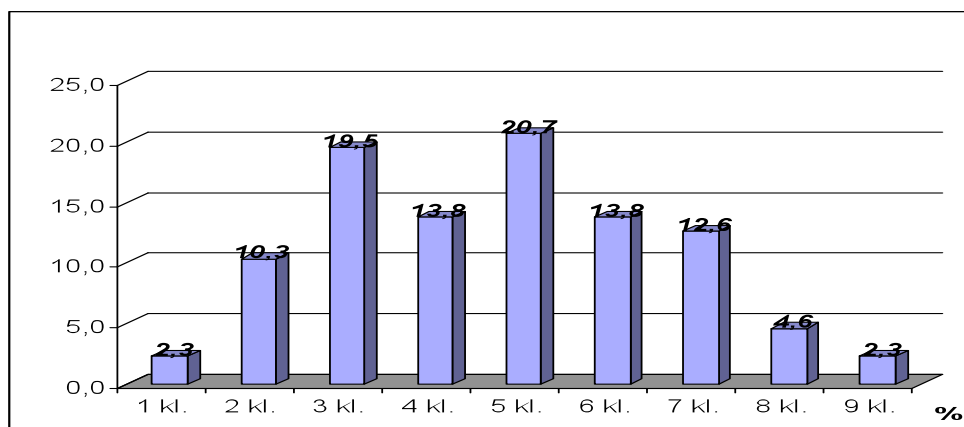
Įvertinti kaip tenkinami mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokykloje, specialieji ugdymosi poreikiai.

Tyrimo uždaviniai:

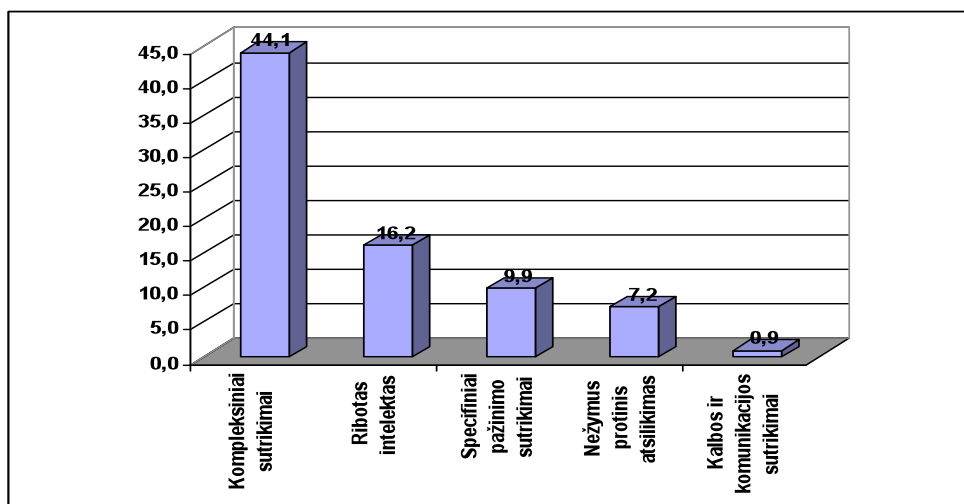
1. Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių socialinę psichologinę charakteristiką.
2. Įvertinti specialiosios pedagoginės pagalbos lygį.
3. Įvertinti pagalbos šeimoje lygį.
4. Išanalizuoti ugdymo(si) turinio ir proceso pritaikymą tenkinti mokinių specialiuosius ugdymo(si) poreikius.
5. Išsiaiškinti pedagogų profesinės kompetencijos lygį.

Tiriamieji (respondentai). Tyrime dalyvavo 280 respondentų. Buvo pasirinktos 4 respondentų grupės:

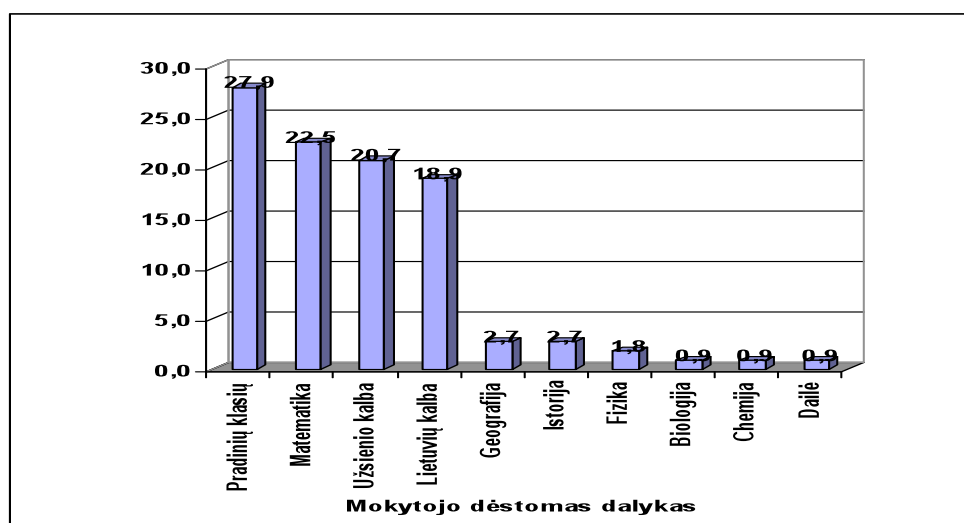
- Raseinių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pradinė ir vyresnių klasių mokytojai, ugdantys specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius (toliau – SUP turinčius mokinius) (N=111);
- klasių auklėtojai, kurių vadovaujamoje klasėje mokosi SUP turintys mokiniai (N=53);
- SUP turintys mokiniai, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose (N=50);
- Tėvai, auginantys SUP turinčius vaikus, besimokančius bendrojo lavinimo mokyklose (N=66).

1 pav. SUP turinčių mokinių pasiskirstymas pagal klases, %

2 pav. SUP turinčių mokinių pasiskirstymas pagal sutrikimus, %

3 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal dėstomą dalyką, %

Tyrimo metodai. Naudoti tokie tyrimo metodai:

1. Struktūruotas interviu su mokiniu.
2. Struktūruotas interviu su mokinio tėvais.
3. Anketinė mokytojo (- jų) apklausa.
4. Anketinė klasės auklėtojo apklausa.

Tyrimo metodikos parengtos Raseinių pedagoginėje psichologinėje tarnyboje (toliau – Tarnyboje) bendradarbiaujant su specialistėmis. Duomenys apdoroti naudojant SPSS programinę įrangą.

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje, mokiniams, jų mokytojams ir tėvams atvykus dėl pakartotinio vaiko gebėjimų ir ugdymo(si) sunkumų įvertinimo.

1. MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO SITUACIJA (LITERATŪROS ŠALTINIŲ APŽVALGA)

Mokymosi prieinamumą ir mokymosi kokybę laiduoja Lietuvos švietimo sistemos teisinė bazė: 1998 metais gruodžio 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas Nr. VIII -969 pateikė specialiojo ugdymo sistemos sandarą, valdymo ir specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, papildomojo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindus. (Lietuvos Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas, 2003-06-17, Žin., 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28)). Remiantis šiuo įstatymu apibrėžta specialioji pedagoginė pagalba - pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių asmenų ugdymą.

LR švietimo įstatyme pagalba mokiniui (informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji) įvardijama kaip viena iš švietimo sistemos sudedamųjų dalių.

Pagalba švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose suprantama kaip specialistų, mokyklos darbuotojų vykdoma veikla, susijusi su mokinių socialinių ir pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti didinti vaiko ugdymo(si) kokybę, padidinanti švietimo veiksmingumą (Švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaiką namuose auginančiai šeimai tvarkos aprašas, Žin., 2004, Nr. 94-3451; Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, Žin. 2004, Nr. 100-3729). Specialioji pedagoginė pagalba apibrėžiama kaip pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių turinčių asmenų ugdymą. Remiantis specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu, galima teigti, jog šios pagalbos tikslas - didinti specialiųjų poreikių turinčio mokinio (vaiko) ugdymosi veiksmingumą. Šiam tikslui įgyvendinti numatyti tokie uždaviniai:

- nustatyti mokinių (vaikų) specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos tenkinti;
- stiprinti mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) gebėjimą ugdyti mokinius (vaikus), turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių;
- padėti laiduoti palankias ugdymosi sąlygas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams (vaikams) (Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo, Žin., 2005, Nr. 107-3938).

Specialiojo ugdymo paskirtis - padėti specialiųjų poreikių asmeniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, įveikti socialinę atskirtį. Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis – didinti specialiųjų poreikių

asmens ugdymosi veiksmingumą. (Lietuvos Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas, 2003-06-17, Žin., 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28)).

Barkauskaitė ir kt. (2004) analizuodami Galkienės atlikto tyrimo „Pedagogų pasirengimas vaikų, turinčių negalias, integracijai į bendrojo lavinimo mokyklas“ duomenis, pažymi, kad visi apklausti respondentai atsakė, jog integracija neabejotinai reikalinga.

Buvo padaryta išvada, kad svarbiausia integracijos vertybė – neįgaliųjų vaikų galimybė gyventi savo tėvų namuose. Sveikiems ir neįgaliems vaikams svarbu pažinti vieniems kitus, nes tik tada galima užmegzti tvirtą ir kokybišką ryšį (Barkauskaitė ir kt. 2004).

Vienas iš svarbiausių specialiųjų poreikių vaikų integracijos sėkmės veiksnių – bendrojo lavinimo mokyklos pedagogų požiūris į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, jų galimybes bendrojo lavinimo mokykloje.

Šiaulių universiteto Specialiojo ugdymo mokslinis centras Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2003 atliko tyrimą „Švietimo kokybės vadyba: specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas“ (Tyrimo vadovas J. Ruškus, atlikėjai R. Melienė, L. Elijošienė). Tyrimas buvo atliktas Šiaulių apskrityje. Rezultatai parodė, kad apie du trečdalius bendrojo lavinimo mokyklų vadovų savo mokyklų padėtį integruoto ugdymo klausimais vertino pozityviai, neigiamai – apie trečdalis respondentų.

Nuo 1998 metų specialiųjų poreikių asmenų ugdymo sistemoje Europos valstybėse rekomenduojama atskirti integracijos ir inkliuzijos sąvokų vartojimą. Integracijos sąvoka vartojama kalbant apie ugdymo vietą, kai neįgalieji ugdomi kartu su savo bendraamžiais bendrojo lavinimo institucijose. Inkliuzijos sąvoka reiškia, jog neįgalieji ne tik ugdomi kartu su savo bendraamžiais, bet ir mokomi bendrųjų ugdymo programų pagrindu, kokybiškai jas individualizuojant ir pritaikant jų specialiesiems poreikiams (Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas, 2002).

Lietuvoje galiojantys teisės aktai apibrėžia specialiųjų poreikių vaikų teisę būti ugdomiems bendrojo lavinimo mokykloje ar ikimokyklinėje įstaigoje kartu su bendraamžiais, neturinčiais mokymosi problemų. Tačiau, šiuo metu dar ne visos bendrojo ugdymo įstaigos yra pasirengusios kokybiškai ugdyti specialiųjų poreikių turinčius vaikus. Dažnai specialiųjų poreikių turintys vaikai yra ignoruojami, ugdymo(si) turinys nėra jiems tinkamai pritaikomas.

Besikeičianti realybė reikalauja pokyčių daugelyje ugdymo sričių. Akivaizdu, kad bendrojo lavinimo mokyklos specialiojo ugdymo atžvilgiu yra atsidūrusios gana sudėtingoje situacijoje. Specialiųjų mokymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas bendrojo tipo klasėje reikalauja naujų didaktinių technologijų, nes neįmanoma visus mokyti visko ir vienodai – vaikai dirba pagal skirtingas programas, jiems keliami nevienodi reikalavimai, skirtingai vertinami ir pasiekimai. Mokytojams kyla daug klausimų: kaip mokyti specialiųjų poreikių turinčius

mokinius, kaip organizuoti darbą klasėje, kurios mokinių poreikiai tokie skirtingi (Melienė, Ruškus, Elijošienė, 2003).

Minėtų autorių tyrimas atskleidė, kad skirtingų ugdymo(si) poreikių turintys mokiniai sudaro situaciją, kai mokytojui sunku klasikinės didaktikos metodais organizuoti kokybišką mokymosi procesą klasėje. Mokytojas tik epizodiškai orientuojasi į specialiųjų poreikių vaiką, labai retai įtraukia jį į klasėje vykstančius procesus.

Norint sėkmingai mokyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, reikia juos gerai pažinti, žinoti mokymosi negalės pobūdį, teisingai parinkti ugdymo programą. Svarbu, kad vaikai su specialiaisiais mokymosi poreikiais sulauktų adekvačios pagalbos.

Lietuvos švietimo teisinėje bazėje taip pat numatyta, kokie specialistai ir kokiais būdais turėtų teikti pedagoginę, psichologinę ir socialinę pagalbą, įvardijamos specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo ir psichologo funkcijos.

Apie gilėjančią mūsų šalyje integraciją liudija ir naujausi tyrimai, kuriuose jau aptariami ne tik konceptualūs integracijos klausimai nuostatų, vertybių aspektu, bet ir gilinamasi į konkrečius integruoto ugdymo proceso reiškinius. Tai yra, nagrinėjama ugdymo realybė: pedagogų kompetencija, ugdymo programų keitimas, mokymo metodikos, kt. (Ališauskas, 2001; Ambrukaitis, Ruškus, 2002, kt). Tiek moksliniu lygmeniu, tiek praktikoje pripažįstama, jog integruotam šios grupės moksleivių ugdymui dar stinga sistemingumo, tęstinumo, perimamumo ir visiems švietimo dalyviams suvokiamos integruoto ugdymo misijos (Ališauskas, 2001; Ambrukaitis, Ruškus, 2002, kt.). Ambrukaitis, Ruškus savo darbe teigia, kad nauja mokymo kokybė bendrojo lavinimo mokykloje iškelia būtinybę kurti ir taikyti praktikoje naujus mokymo metodus. Tačiau atlikti išsamūs autorių tyrimo rezultatai rodo, kad būtent integruotos klasės ugdymo metodikos yra viena opiausių pedagogų problemų. Minėti autoriai taip pat teigia, jog siekiant, kad specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas būtų sėkminga, būtina kalbėti apie tris kompetencijas: pedagogų gebėjimą taikyti naujus mokymo metodus, mokyklos ir kitų institucijų partnerystės metodus ir ugdymo administravimo metodus ("Specialiojo ugdymo pagrindai", 2003, p. 99-100). Moksleivių, turinčių mokymosi negalių, bendrojo lavinimo turinio individualizavimą tyrė Kaffemanienė, Lusver (2004).

Pažangių švietimo idėjų įgyvendinimo sėkmė daugiausia priklauso nuo tiesioginį darbą su vaikais dirbančių pedagogų, jų nuostatų, lemiančių ugdomosios veiklos ypatumus (Avramidis, Norwich, 2002). (cit. Miltenienė, 2004).

Mokytojo darbas dabar sudėtingesnis nei kada nors anksčiau. Mokytojas privalo reaguoti į įvairialypės, besikeičiančios moksleivių populiacijos poreikius, į sparčią technikos pažangą ir tenkinti visų visuomenės grupių keliamus tobulumo reikalavimus (Fullan, 1998).

Stoll, Fink (1998) akcentuoja naująją mokinių, o kartu ir mokytojų mokymosi paradigmą. Autoriai teigia, jog kvalifikacijos kėlimo seminarus, kuriuose buvo mokoma „teisingų metodų“, keičia ilgesnės, nuoseklesnės, tyrimais pagrįstos programos.

Meijer (2003) analizuodamas integracijos Europoje kryptis teigė, kad integracijos sėkmė priklauso nuo mokytojų požiūrio į specialiųjų poreikių vaikus, gebėjimo tobulinti socialinius santykius ir noro efektyviai spręsti kylančias problemas. Jo nuomone, integracija negali būti sėkminga, jei mokytojams trūksta įgūdžių, praktikos, žinių, mokomosios medžiagos ir laiko norint pasiekti rezultatyvaus darbo klasėje.

Anglų mokslininkas Rose (2003) trejus metus trukusiame tyrime nagrinėjo ugdymo aplinkos veiksnius, lemiančius inkliuzijos sėkmę. Išskirtos keturios pagrindinės veiksnių grupės: 1) mokytojas pagalbininkas klasėje; 2) specialiojo pedagogo parama (konsultacijos, praktinė pagalba); 3) klasės mokytojo mokymas (specialiosios žinios); 4) papildomas laikas, numatomas darbo planavimui ir organizavimui (apmokamas, administracijos skiriamas papildomas laikas).

Kaip viena iš pagrindinių inkliuzinio ugdymo problemų taip pat įvardintas efektyvių mokymo metodų, formų parinkimas. Rose pabrėžia, kad būtina plėsti supratimą, kaip mokyklos turi keistis sukurdamos tinkamą mokomąją aplinką. Jis analizuoja Didžiosios Britanijos mokytojų nuomones apie integracijai skatinti būtinas sąlygas. Buvo atlikta mokytojų, moksleivių ir tėvų apklausa. Papildoma informacija gauta stebint mokytojų ir mokinių darbą klasėje, analizuojant mokytojų darbo planavimo ypatumus. Pagrindinį dėmesį tyrėjai skyrė ugdymo kokybės problemai. Tyrimas atskleidė, jog reikia toliau tyrinėti ir vertinti mokymo formas, kurios leidžia įvairių gebėjimų ir mokymosi poreikių turinčius moksleivius mokytis kartu toje pačioje bendrojo lavinimo mokyklos klasėje (Rose, 2003).

Ambrukaitis, Ruškus (2002) tyrė, ar mokymo programų adaptavimo bei modifikavimo procesai tenkina mokinių specialiuosius poreikius. Atskleidė ugdymo organizavimo trūkumus bei sunkumus, su kuriais susiduria specialistai (tiek klasės mokytojai, tiek specialiąją pagalbą teikiantys pedagogai). Tarp dažniausiai minėtų integruoto ugdymo problemų - integruotos klasės didaktika (mokymo individualizavimas, mokymo metodų taikymas, kt.), vaiko pasiekimų vertinimas, elgesio korekcija, tėvų ir mokyklos partnerystė. Tyrimas atskleidė naujų mokymo, partnerystės bei administravimo metodų kūrimo būtinybę.

Didaktinį specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų mokymo proceso aspektą nagrinėjo Melienė (2003). Jos atliktas tyrimas atskleidė, kad bendrojo lavinimo mokykloje dominuoja informacijos teikimo bei reprodukcijos metodai, tuo tarpu skirtingų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių mokymasis kartu sukuria naują situaciją, kurioje būtina tiksliai,

nuosekliai formuoti metakognityvinius įgūdžius, įgalinančius specialiųjų poreikių mokinių tapti autonomišku, nepriklausomu ir aktyviai kontroliuojančiu savo išmokimo, pažinimo procesą.

Ugdymo metodų parinkimo, taikymo, kūrimo problemas aptarė ir Garbinčiūtė, Štitiilienė (2002). Tyrimas, kuriame buvo nagrinėjami matematikos mokymo organizavimo ypatumai bendrojo lavinimo mokykloje, parodė: specialiųjų poreikių mokiniai nėra įsisavinę daugiau kaip pusės mokomosios medžiagos, per pamokas jiems nėra suteikiama pakankama individuali pagalba, mokytojai naudoja neadekvačius pagalbos metodus.

Integruotas mokymas suteikia galimybes įvairiapusiškai ne tik mokinių, bet ir mokytojų gebėjimų plėtotei ir saviraiškai, skatina imtis kūrybinių darbų. Turėdama ugdymo turinio gaires (bendruosius mokymo planus, bendrąsias programas), pasitelkusi reikiamus formaliuosius ir neformaliuosius ugdymo turinio šaltinius (vadovėlius, mokymo priemonės, kultūrinę ir socialinę aplinką), mokyklos bendruomenė (mokytojai, moksleiviai, jų tėvai) turi galimybę lanksčiai atrinkti ugdymo turinį, sudarydama galimybes lavėti įvairiems ugdytinių gebėjimams, kurti individualiąsias programas, parinkti mokymo metodus, skatinančius kūrybinį aktyvumą (Ruškus, Melienė, Eljiošienė, 2003).

Siekiant efektyvaus specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių mokymosi, svarbu surinkti informaciją apie visus įmanomus darbo klasėje modelius inkluzinio mokymo aplinkoje bei jų poveikį, efektyvumą neįgalųjų ir jų bendraamžių mokymuisi.

Pasak Ališausko (2002) labai dažnai vaikas yra ne lygiateisis partneris, o objektas, kurio ypatumų pažinimu ir jo specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimu užsiima mokytojai, specialieji pedagogai. Neretai vaiko problemos sprendžiamos jo neatsiklausus. Ne visada vaikas tinkamai išklausomas ir išgirstamas. Paradoksalu, bet būna taip, kad pulkas specialistų suka galvas, kaip geriau padėti vaikui, net nepasiteiravę, kaip pats vaikas supranta problemą, kokios pagalbos jam reikėtų, ar priimtina jam siūloma pagalba.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų mokymosi sėkmė nemaža dalimi priklauso nuo tikslingai pasirinktų mokymo metodų. Siekiant skatinti kritišką mąstymą, reikia sukurti teigiamą psichologinį mikroklimatą (mokiniai turi pasitikėti vienas kitu); skirtingus vaikus būtina mokyti skirtingai; nevertinti, nežeminti vaikų, kai jie atsakinėja.

Maslow (1987) pabrėžia, kad visiems žmonėms, nepaisant jų amžiaus, ypač svarbu būti pastebėtiems ir priimtiems tokiems, kokie jie yra. Bėdos prasideda tada, kada vaikas negali įgyvendinti šio vieno svarbiausių poreikių ir praranda galimybę mylėti ir būti mylimam. Tada jo vidinę išmintį, besąlygišką meilę ir gerą valią pradeda slopinti abejonės, nusiminimas, nerimas, baimė ir kaltės jausmas. Vaikas ima tikėti, kad jis negabus, jam nesiseka ir nesiseks toliau, kad nieko pakeisti negalima ir reikia su tuo susitaikyti. O tik save gerbiąs žmogus gali būti kūrybiška, save aktualizuojanti asmenybė.

Bulotaitė (1994) nurodo šias moksleivių psichologines problemas: įtempti santykiai su tėvais, bendravimo problemos su mokytojais, klasės draugais, draugais, nepasitikėjimas savimi, miego sutrikimai, nuotaikos svyravimai be priežasties, įtampa. Daugeliui moksleivių nemaloni mokyklos aplinka, jie nerimauja dėl pažymių, sunkiai įveikia mokymo programą, jaučia baimę ir įtampą. (Bulotaitė L., 1994, p.51).

Pasak Barkauskienės (2003) savęs suvokimas ir vertinimas – tai individo savęs paties, savo galimybių, pasiekimų, kompetencijų, savybių ir vietos tarp kitų žmonių supratimas ir vertinimas. Nuo savęs vertinimo priklauso santykiai su kitais žmonėmis, veiklos aktyvumas, elgesio reguliacija bei psichinė sveikata ir savijauta.

Ališauskas, Gerulaitis (2003) Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliko tyrimą, kuriame atskleidė bendrojo ugdymo klasėje besimokančio specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaiko socialinę – psichologinę charakteristiką.

Dirbant su skirtingų gebėjimų vaikais mokytojas turi dirbti kūrybingai, lanksčiai, gebėti parengti ir pritaikyti mokymo programą taip, kad tiek moksleivių specialieji mokymosi, tiek kitų vaikų poreikiai būtų maksimaliai patenkinti. Opi problema - mokytojui reikia pagalbininko, t.y., specialaus pedagogo ar kito šios srities specialisto, nes kartais mokymosi negali turintiems moksleiviams reikia specifinės pagalbos ar paaiškinimo, ko negali suteikti mokytojas pamokos metu. Meijer (2001) akcentuoja gero planavimo, bendradarbiavimo bei darbo komandoje svarbą.

Apie darbą heterogeninėse grupėse, pedagoginę sąveiką integruoto ugdymo sąlygomis rašė Galkienė (2003, 2005).

Labai svarbus tėvų dalyvavimas inkluzijos, mokyklos visiems kūrimo procese. Europos specialiojo ugdymo komisija (European Agency for Development in special needs education) pripažįsta, kad tėvų požiūrį į inkluzyvinį ugdymą labai lemia tokio ugdymo patirtis. Tose šalyse, kur specialiųjų poreikių vaikų ugdymas ilgesnį laiką buvo koncentruotas specialiosiose įstaigose, tėvų požiūris yra nuosaikesnis. Miltenienė, tyrusi tėvų vaidmenį, tenkinant specialiuosius vaikų ugdymosi poreikius, daro išvadą, kad pedagogai linkę nuvertinti tėvų galimybes dalyvauti vaiko ugdymo procese, o dauguma tėvų šiame procese sau skiria pozityvų vaidmenį, linkę dalytis atsakomybe ir kooperotis (tačiau tai mažiau pasakytina apie žemesnio išsilavinimo, kaime gyvenančius tėvus) (Miltenienė, 2003).

Tėvų bendradarbiavimas su mokykla yra ne visada pakankamas ir adekvatus. A. Ališauskas (2002) nurodo, kad sunkumai teikiant mokiniams pagalbą yra susiję su mokinio šeima, tėvais, lėšomis ir materialiniais ištekliais, pedagogais ir mokiniu, kuriam teikiama pagalba. Tinkamai teikti vaikui pagalbą trukdo komplikuoti pedagogų santykiai su mokinio tėvais, šeima.

Lietuvoje ilgai nebuvo išsamiai tyrinėtos tėvų ir SUP turinčių mokinių įtraukimo ir jų aktyvaus dalyvavimo užtikrinimo problemos specialiojo ugdymo srityje. Savo darbuose kai kurie autoriai užsimena apie tėvų dalyvavimo vertinant vaiko problemas ir analizuojant ugdymo procesą svarbą, remdamiesi užsienio šalių patirtimi pateikia rekomendacijų, kaip sėkmingai įtraukti tėvus (Ališauskas, Miltenienė, 2001; Ališauskas, 2002; Gevorgianienė, 2003).

Pastaraisiais metais atlikta keletas išsamių tyrimų: šeimos, auginančios neįgalų vaiką, situacijos įvertinimas (Ruškus, 2002), šeimos psichosocialinės situacijos ir bendradarbiavimo su šeima galimybių tyrimas ankstyvosios reabilitacijos tarnybų veiklos kontekste (Ališauskienė, Ruškus, 2002; Ališauskienė, 2002), adaptuotų ir modifikuotų ugdymo programų taikymo efektyvumo veiksnių tyrimas aktualizavo tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo metodo paieškos būtinybę (Ambrukaitis, Ruškus, 2002), ugdymo turinys kaip specialiųjų poreikių vaikų socialinio ir edukacinio dalyvavimo prielaida (Ruškus ir kt., 2004), PPT veiklos veiksmingumas (Ruškus, Ališauskas, Šapelytė, 2006), specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis (Ališauskienė ir kt., 2007).

2. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodika. Pasirinktos keturios respondentų grupės. Dviem grupėms (mokytojams, klasių auklėtojams) pateiktos anketos. Struktūruotas interviu pateiktas taip pat dviem respondentų grupėms (vaikams ir tėvams). Anketą mokytojams sudaro 41 klausimas. Pirmieji 6 klausimai apie SUP turintį mokinį (ar noriai eina į mokyklą, kaip sekasi bendrauti su bendraamžiais, kaip, mokytojų nuomone, vaikas jaučiasi mokykloje). 7-14 ir 25-28 klausimai pateikti norint išsiaiškinti mokytojų kvalifikacijos kėlimo galimybes, mokyklos administracijos sudaromas sąlygas, skatinimą, mokyklos bibliotekos papildymą leidiniais apie specialųjį ugdymą. 15-19 klausimai skirti išsiaiškinti mokytojų ir tėvų bendravimo dažnumą, mokytojų nuomonę apie tėvų pagalbą vaikui, ar mokytojas papildomai planuoja darbą su SUP turinčiu vaiku. 20-24 klausimai skirti ugdymo proceso analizei. 28-33 klausimai skirti išsiaiškinti su kokiais sunkumais mokytojai susiduria dirbdami su SUP turinčiais vaikais, rengdami jiems ugdymo programas, kaip mokytojai bendrauja ir bendradarbiauja su mokykloje dirbančiais specialistais. 34-41 klausimai skirti ugdymo turinio analizei.

Anketą klasės auklėtojams sudaro 19 klausimų. Pirmieji 6 klausimai skirti išsiaiškinti klasės auklėtojų nuomonę apie SUP turinčių mokinių savijautą mokykloje (ar noriai eina į mokyklą, kaip sekasi bendrauti su bendraamžiais, kaip, auklėtojų nuomone, vaikas jaučiasi mokykloje). 7-14 klausimai pateikti norint išsiaiškinti pedagogų kvalifikacijos kėlimo galimybes, mokyklos administracijos sudaromas sąlygas, skatinimą, mokyklos bibliotekos papildymą leidiniais apie specialųjį ugdymą. 15-19 klausimai skirti išsiaiškinti pedagogų ir tėvų bendravimo formas, dažnumą, pedagogų nuomonę apie tėvų pagalbą vaikui.

Struktūruotą interviu su tėvais sudaro 42 klausimai. 1-11 klausimai pateikti norint sužinoti tėvų nuomonę apie vaiko savijautą mokykloje. 12-15 klausimai skirti išsiaiškinti ar tėvai žino kokia specialioji pedagoginė pagalba mokykloje teikiama jų vaikui, kokios pagalbos, tėvų nuomone, reikėtų, ar mokytojai papildomai dirba su SUP turinčiu vaiku. 16-22 klausimai skirti išsiaiškinti tėvų ir pedagogų bendravimo formas, dažnumą. 23-30 klausimai skirti išsiaiškinti kiek laiko tėvai skiria bendravimui su vaiku, ar padeda vaikui ruošti namų darbus. 31-32 klausimai apie vaikų savybes, laisvalaikio leidimo formas. 33-42 klausimai pateikiami norint surinkti žinias apie šeiminę vaiko situaciją.

Struktūruotą interviu su vaiku sudaro 24 klausimai. 1-8 klausimai apie vaiko savijautą mokykloje, santykius su bendraamžiais, mokytojais, užklasinę veiklą. 9 klausimas apie specialiosios pagalbos gavimą mokykloje. 10-16 klausimai pateikiami norint išsiaiškinti kaip vaikai bendrauja su tėvais, kaip tėvai padeda ruošiant namų darbus, kaip kartu leidžia laiką, skatinimą, bausmes. 17 klausimas skirtas išsiaiškinti, kaip SUP turintys vaikai leidžia laisvalaikį.

18-19 klausimai pateikiami norint sužinoti ką vaikai mano apie ugdymo procesą, mokytojų pagalbą, 20-24 klausimai apie ugdymo turinio, proceso pakeitimą, pritaikymą.

2. 2. Tiriamieji (respondentai). Tyrimas atliktas Raseinių rajone. Tyrime dalyvavo 280 respondentų. Buvo pasirinktos 4 respondentų grupės:

- rajono bendrojo lavinimo mokyklų pradinių ir vyresnių klasių mokytojai, ugdantys specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius (toliau – SUP turinčius mokinius) (N=111);
- klasių auklėtojai, kurių vadovaujamoje klasėje mokosi SUP turintys mokiniai (N=53);
- SUP turintys mokiniai, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose (N=50);
- Tėvai, auginantys SUP turinčius vaikus, besimokančius bendrojo lavinimo mokyklose (N=66).

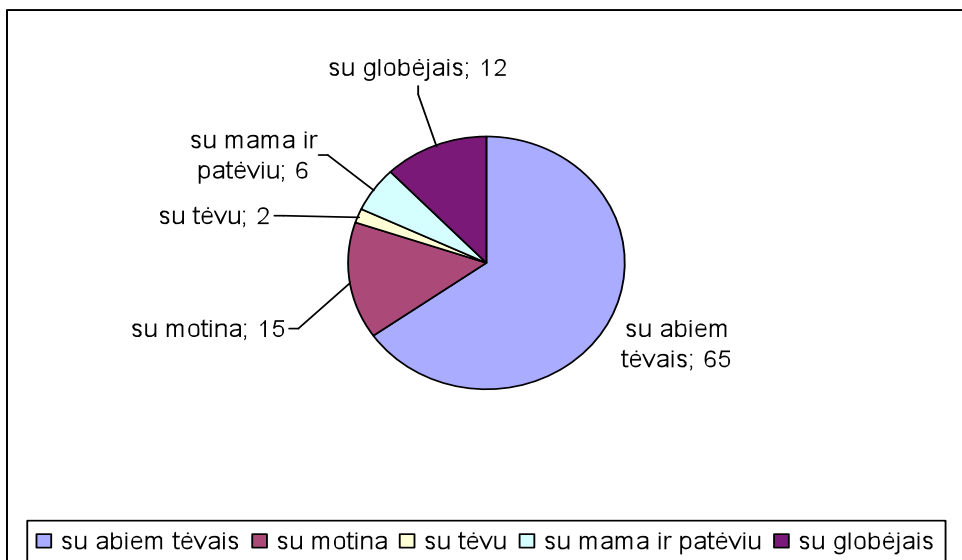
2. 3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė.

2.3.1. Vaikų, turinčių SUP, psichosocialinė charakteristika. Pateikti duomenys gauti iš struktūruoto interviu su SUP turinčių mokinių tėvais, pačiais vaikais, atlikus anketinę pedagogų apklausą. Siekta išsiaiškinti SUP turinčių mokinių šeiminių struktūrą, psichologinę charakteristiką, savijautą mokykloje. Kaip SUP turintiems vaikams sekasi bendrauti su bendraklasiais, mokytojais, tėvais. Kaip aktyviai SUP turintys mokiniai dalyvauja užklausinėje veikloje, kaip leidžia laisvalaikį.

Šeiminė struktūra. Pateikti duomenys gauti iš struktūruoto interviu su SUP turinčių mokinių tėvais. Tyrimo rezultatai parodė, kad tik šiek tiek daugiau nei pusė visų SUP turinčių mokinių gyvena pilnose šeimose (65%), 17% yra iš vienišų tėvų šeimos (gyvena tik su motina arba tėvu), 12% auga globėjų šeimose (žr. 4 pav.). Kadangi nebuvo atlikta SUP turinčių mokinių bendraklasių šeiminių analizė, negalima teigti, kad SUP mokiniai žymiai dažniau gyvena nepilnose šeimose. Tačiau, 2003 m. Šiaulių universiteto atlikto tyrimo rezultatai (1)* rodo, kad tokia tendencija egzistuoja (minėto tyrimo duomenimis, 83% SUP mokinių bendraklasiai auga pilnose šeimose).

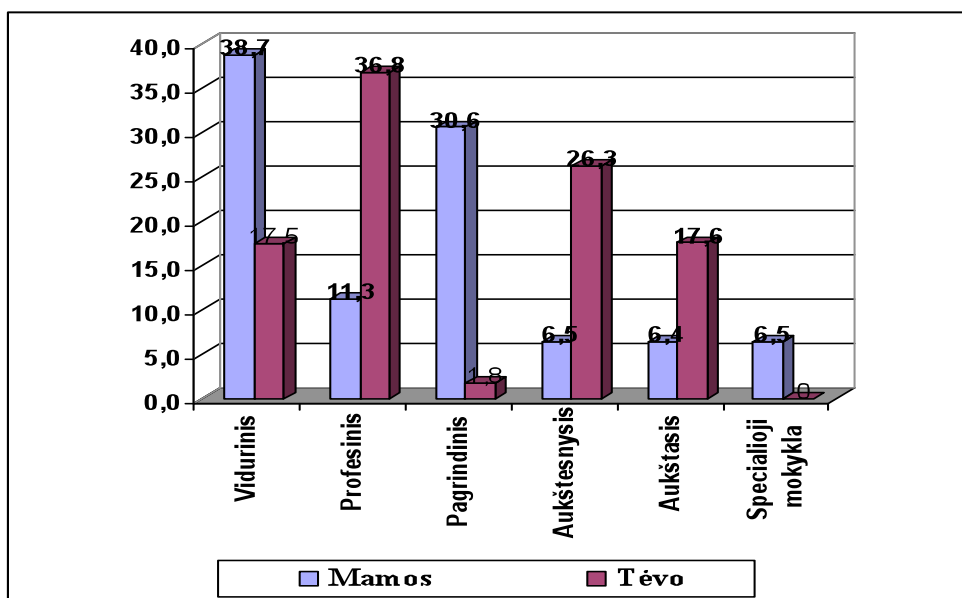
* Ališauskas A., Gerulaitis D. Bendrojo ugdymo klasėje besimokančių specialiųjų poreikių vaiko socialinės – psichologinės charakteristikos atskleidimas. Tyrimo ataskaita. Šiaulių universitetas, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2003.

4 pav. SUP turinčių mokinių šeimos sudėtis, %

Beveik pusė SUP turinčių mokinių auga daugiavaikėse šeimose (49%), sudarytose vidutiniškai iš 5-6 asmenų.

Didžioji SUP turinčių mokinių tėvų dalis yra įgiję pagrindinį, vidurinį ar profesinį išsilavinimą (žr. 5 pav.). Aukštąjį išsilavinimą įgiję tik nedidelė SUP turinčių mokinių tėvų dalis (4,8% mamos ir 1,8% tėvai). Tuo tarpu Statistikos departamento 2006 metų duomenimis, aukštąjį išsilavinimą Lietuvos Respublikoje yra įgiję 14,4% vyrų ir 17,7% moterų.

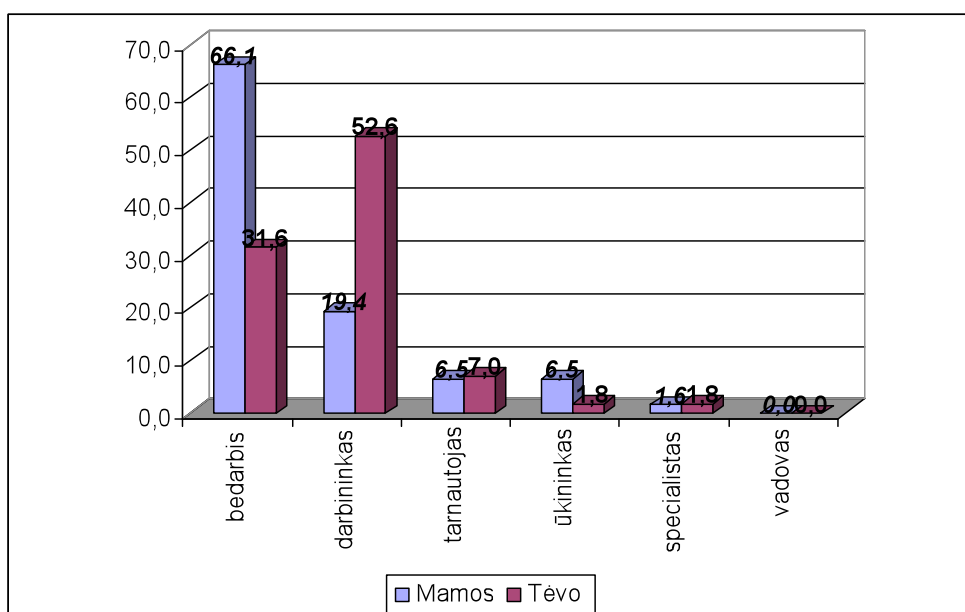

5 pav. SUP turinčių mokinių tėvų išsilavinimas, %

Tėčiai dažniau nei mamos yra įgiję aukštesnįjį ar aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, tuo tarpu mamos dažniausiai įgijusios pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą. Kadangi mokinių auklėjimu bei ugdymu šeimoje dažniau rūpinasi mamos nei tėvai, galima kelti hipotezę, kad SUP turintys mokiniai turi mažesnes pagalbos gavimo galimybes nei kiti bendraamžiai.

Atsižvelgiant į tai, SUP turinčių mokinių tėvams būtina teikti intensyvią metodinę, konsultacinę pagalbą siekiant juos įgalinti padėti savo vaikams.

Didelė SUP turinčių mokinių tėvų dalis yra bedarbiai (66,4% motinos ir 31,6% tėvai). Tuo tarpu Raseinių darbo biržos 2007 m. spalio mėnesio duomenimis, rajone nedaro lygis tesudarė 3%. Vadinasi, tikėtina, kad SUP turinčių mokinių bendraklasių tėvai dažniau yra dirbantys nei SUP turinčių mokinių tėvai (žr. į 6 pav.). Be to, SUP turinčių mokinių motinos dvigubai dažniau yra bedarbės nei tėvai. Didelė dalis SUP turinčių mokinių tėvų yra darbininkai (19,4% motinos ir 52,6% tėvai) ir tik nedidelė dalis yra tarnautojai ar specialistai (8,1% motinos ir 8% tėvai).

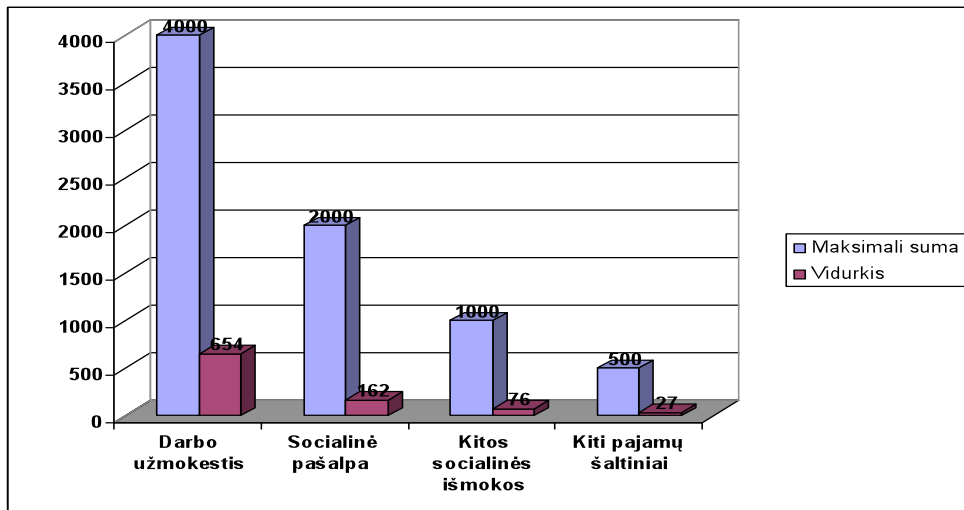
6 pav. SUP turinčių mokinių tėvų užimtumas, %

Gana didelė SUP turinčių vaikų šeimų dalis gyvena žemiau skurdo rizikos ribos**. T.y. bendros SUP mokinių šeimos pajamos vidutiniškai 972, 00 Lt per mėnesį (maks. 4000,00 Lt) (žr. 7 pav.), tačiau žinant, kad beveik pusė šių šeimų yra daugiavaikės – tai labai menkos pajamos.

Pajamos vienam SUP mokinių šeimos nariui vidutiniškai sudaro 219, 00 Lt (maks. 1000,00 Lt), tuo tarpu Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos Respublikoje 2006 metais vienam namų ūkio nariui vidutiniškai per mėnesį teko 680,00 litai***. Net 70% rajono ugdymo įstaigose besimokančių SUP turinčių mokinių gauna nemokamą maitinimą.

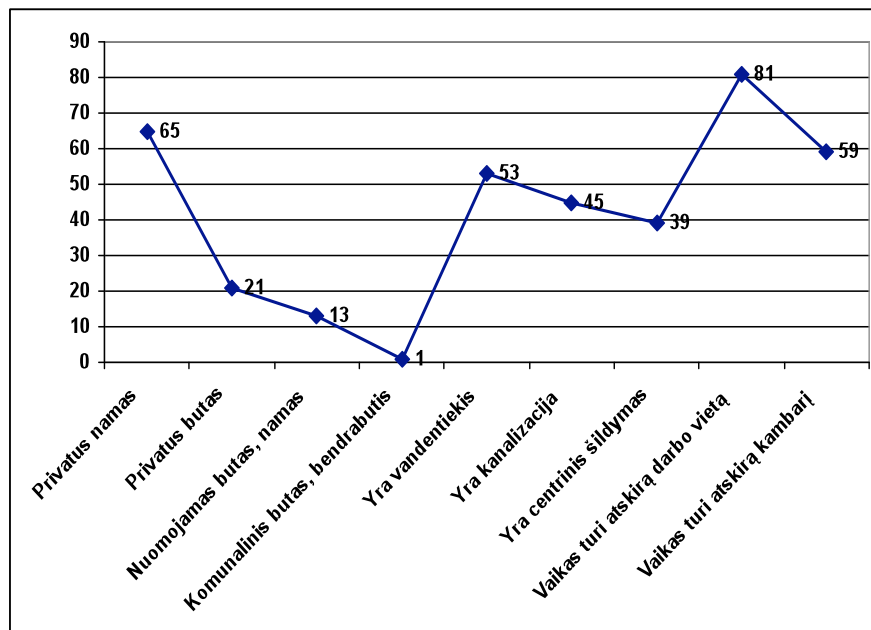
** Skurdo rizikos riba 2006 metais buvo 918 litų šeimai, susidedančiai iš dviejų suaugusių ir dviejų vaikų iki 14 metų amžiaus (informacija iš Statistikos departamento internetinės svetainės <http://www.stat.gov.lt/>)

*** Ten pat

7 pav. Šeimų, auginančių SUP turinčius vaikus, pagrindiniai pajamų šaltiniai, Lt

Didžioji SUP mokinių dalis namuose turi patenkinamas gyvenimo ir ugdymo(si) sąlygas: šeši iš dešimties vaikų turi kambarį, tačiau juo dažniausiai dalinasi kartu su broliais ir seserimis. Visgi 1/5 neturi savo darbo vietos, namų užduotis ruošia ten, kur yra vietos – virtuvėje, bendrame kambaryje (žr. 8 pav.). Privatų namą dažniausiai turi kaime gyvenantys respondentai.

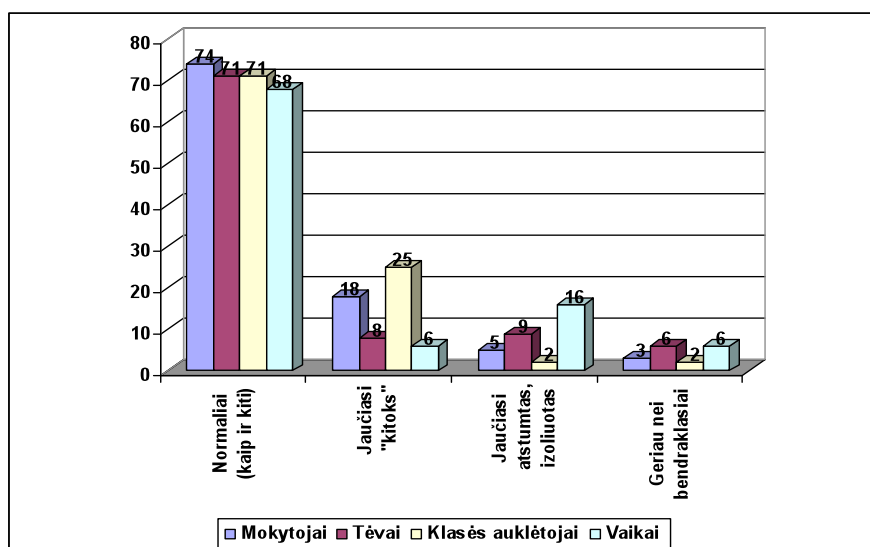
8 pav. SUP turinčių mokinių būtinės gyvenimo sąlygos, %

Apibendrinant galima teigti, kad SUP turinčių mokinių socialinis kontekstas skiriasi nuo jų bendraamžių. SUP turintys mokiniai dažniau gyvena nepilnose, bedarbių šeimose, šeimose, gaunančiose mažas pajamas ir t.t. Net penktadalis vaikų namuose neturi savo darbo vietos.

SUP turinčių mokinių psichologinė charakteristika. Savijauta mokykloje.

Pateikti duomenys gauti taikant struktūruotą interviu su mokiniu, mokinio tėvais bei anketinę dalyko mokytojo (- jų), klasės auklėtojo (- jų) apklausą.

Nors didžioji dalis visų tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad SUP turintys mokiniai klasėje jaučiasi pakankamai gerai (žr. 9 pav.) ar „normaliai“ (kaip ir kiti), tačiau labai svarbi ir ta dalis vaikų, kurie respondentų teigimu, jaučiasi atstumti, izoliuoti ar tiesiog „kitokie“.

9 pav. SUP turinčių mokinių savijauta klasėje, respondentų atsakymai %

Beveik penktadalis SUP turinčių mokinių teigia, kad klasėje jie jaučiasi atstumti, izoliuoti. Labiausiai vaikų teigimas apie atstumtumą, izoliaciją sutampa su tėvų atsakymais. Tuo tarpu tik labai maža dalis dalykų mokytojų ir klasės auklėtojų įvardija šią problemą.

Koreliacinė analizė rodo, jog atstumtumo, izoliacijos požymis esminiu ryšiu siejasi su tuo, jog SUP turintis mokinytis yra kitų mokinių pravardžiuojamas; laisvalaikį leidžia žaisdamas kompiuterinius žaidimus. Silpnas ryšys stebimas tarp tokių požymių, jog SUP turintis mokinytis jaučiasi „kitoks“, kiti vaikai jį stumdo, muša; SUP turintis mokinytis lankosi pas psichologą (koreliaciniai ryšiai pateikti 1 lentelėje).

1 lentelė

SUP turinčių mokinių pateikiamos atstumtumo, izoliavimo charakteristikos

Atstumtumo, izoliavimo charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Dažnai kiti pravardžiuoja	0,554**	Ryšys esminis
Kiti stumdosi, mušasi	0,342*	Silpnas
Jaučiasi „kitoks“	0,349*	Silpnas
Kaip dažnai lankosi pas psichologą	0,327*	Silpnas
Laisvalaikiu žaidžia kompiuteriu	0,448**	Ryšys esminis

Beveik kas penktas mokytojas ir kas ketvirtas klasės auklėtojas teigia, jog SUP turintys vaikai patys jaučiasi esą „kitokie“. Mokiniai ir jų tėvai mažiau nei pedagogai akcentuoja „kitoniškumą“, ypatingumą ar išskirtinumą. Koks kitoniškumo turinys, kurį jaučia ir nurodo vaikai?

Esminis koreliacinis ryšys egzistuoja tarp „kitoniškumo“ ir to, kaip dažnai SUP turintis mokinys lankosi pas psichologą. Silpnas ryšys egzistuoja tarp „kitoniškumo“ ir SUP turinčio mokinio bendravimo su bendraklasiais (neranda bendros kalbos; yra pravardžiuojamas), su SUP turinčio vaiko savijauta (jaučiasi atstumtas, izoliuotas) (koreliaciniai ryšiai pateikti 2 lentelėje).

2 lentelė

„Kitoniškumo“ charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Neranda kalbos su bendraklasiais	0,378**	Silpnas
Kiti pravardžiuoja	0,349*	Silpnas
Jaučiasi atstumtas, izoliuotas	0,349*	Silpnas
Kaip dažnai lankosi pas psichologą	0,565**	Ryšys esminis
Laisvalaikiu vaikšto po miestą	0,291*	Silpnas

Tyrimo rezultatai leidžia kelti prielaidą, kad beveik penktadalis SUP turinčių mokinių mokykloje išgyvena atskirtį ir izoliaciją, deja, mokytojai linkę šią problemą ignoruoti.

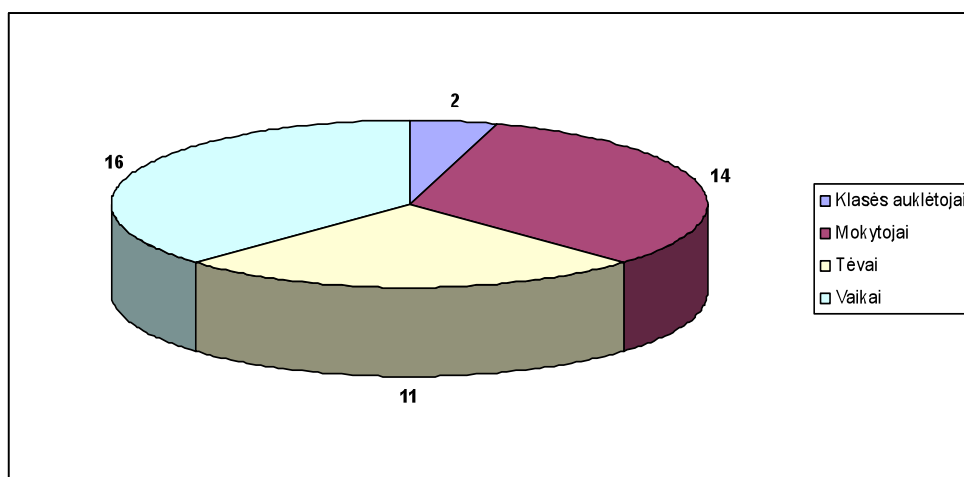
Bendravimas su bendraamžiais. Didžioji dalis SUP turinčių mokinių teigia klasėje turintis 3-4 draugus. Panašiai mano ir mokytojai, klasės auklėtojai bei mokinių tėvai, jie teigia kad vaikai turi 2-3 draugus.

Tik nedidelė SUP turinčių mokinių dalis teigia nerandantys bendros kalbos su savo bendraklasiais, tačiau tokią problemą išvelgia beveik penktadalis klasės auklėtojų.

Stiprus koreliacinis ryšys sieja tokius požymius: bendros kalbos su bendraamžiais neradimą ir tai kaip dažnai SUP turintis mokinys lankosi pas psichologą; silpnas ryšys - laisvalaikio leidimo būdą (vaikščiojimą po miestą), bei SUP turinčio mokinio savijautą (jaučiasi „kitokiu“). Mokytojų pateiktų duomenų koreliacinė analizė rodo silpnus ryšius tarp SUP turinčio mokinio bendros kalbos su bendraamžiais neradimo bei mokinio dalyvavimo užklasinėje veikloje, silpnas atvirkštinis ryšys stebimas SUP turinčio mokinio bendros kalbos su bendraamžiais neradimo ir mokytojo dėstomo dalyko (koreliaciniai ryšiai pateikti 3 lentelėje).

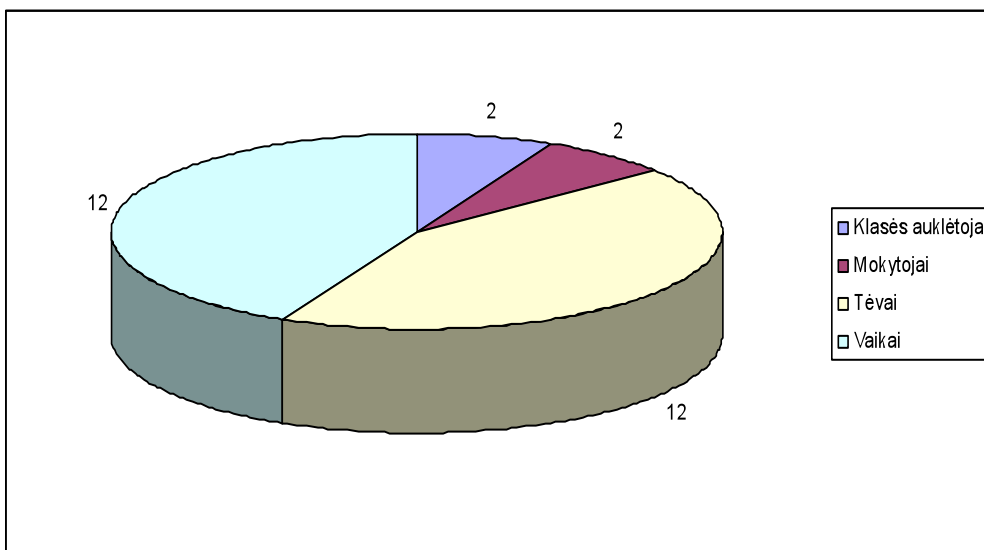
SUP turintys mokiniai, klasėje nerandantys bendros kalbos su bendraklasiais					
Vaikai			Mokytojai		
Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys	Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Jaučiasi „kitoks“	0,378**	Silpnas	Mokytojo dėstomas dalykas	0,202*	Silpnas
Kaip dažnai mokykloje lankosi pas psichologą	0,700**	Stiprus	Ar vaikas dalyvauja užklasiniuose veiklose	-0,231*	Silpnas
Laisvalaikio vaikšto po miestą	0,378**	Silpnas			

Beveik penktadalis SUP turinčių mokinių teigia mokykloje patiriantys emocinį smurtą, t.y. jie yra pravardžiuojami, iš jų pasišaipoma ir pan. (žr. 10 pav.). Labiausiai mokinių nuomonei dėl patiriamo emocinio smurto pritaria dalykų mokytojai. Deja, klasės auklėtojai šios problemos beveik nepastebi: tik 2 % auklėtojų teigia, kad SUP turintys mokiniai jų vadovaujamosiose klasėse patiria emocinį smurtą.

10 pav. SUP turintys mokiniai, mokykloje patiriantys emocinį smurtą, respondentai %

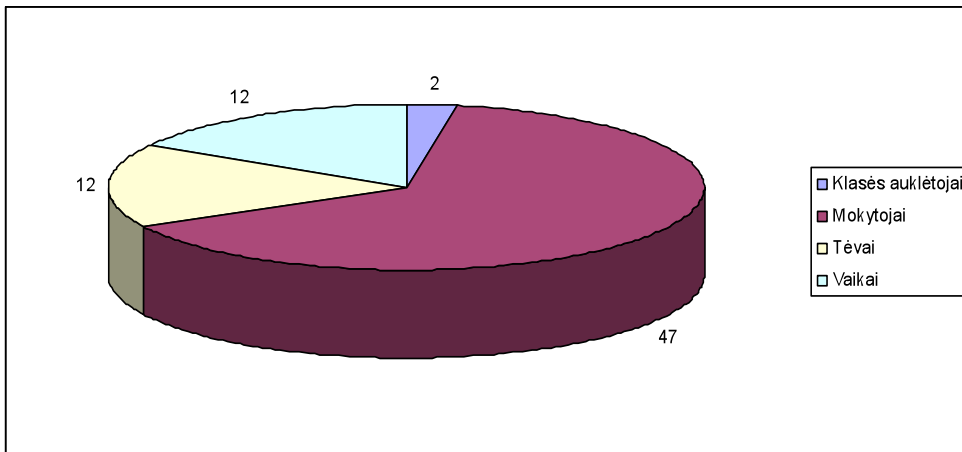
Labai panašūs rezultatai gauti vertinant SUP turinčių mokinių patiriamą fizinį smurtą: 12% SUP turinčių mokinių ir jų tėvų teigia, kad vaikai mokykloje patiria fizinį smurtą, tuo tarpu klasės auklėtojai ir dalykų mokytojai šios problemą neakcentuoja (žr. 11 pav.)

11 pav. SUP turintys mokiniai, mokykloje patiriantys fizinį smurtą, %

Nepastebėdami ar ignoruodami SUP turinčių mokinių bendravimo su bendraamžiais problemas, mokytojai linkę pervertinti gerąsias šių santykių puses.

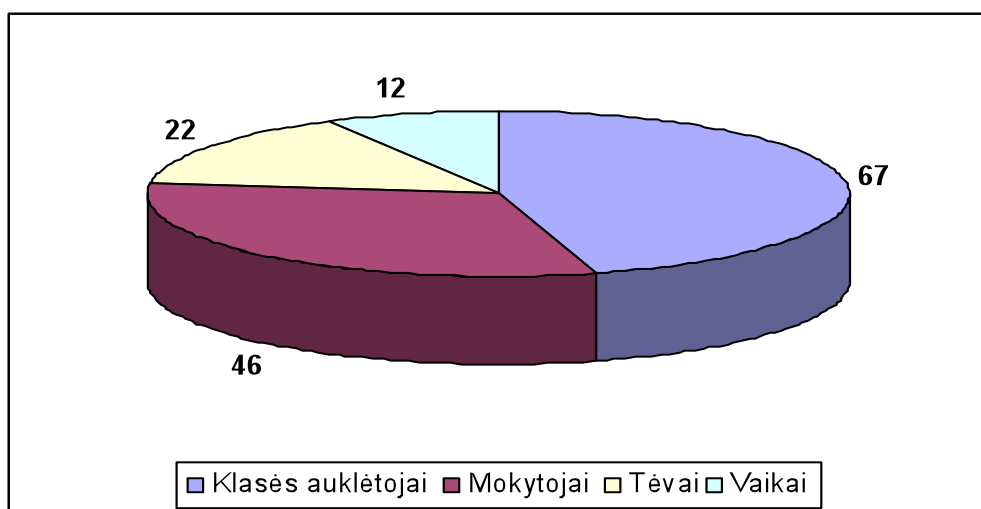
Net pusė dalykų mokytojų įsitikinę, kad SUP turintiems mokiniams bendraklasiai paaiškina sudėtingas, nesuprantamas užduotis, padeda mokytis (žr. 12 pav.). Deja, tik nedidelė SUP turinčių mokinių pritaria šiai mokytojų nuomonei.

12 pav. Bendraklasiai SUP turintiems mokiniams padeda mokytis, paaiškina užduotis, %

Be to beveik pusė mokytojų ir 2/3 klasės auklėtojų mano, kad SUP turinčių mokinių ir jų bendraklasių bendravimas vyksta ne tik formalioje aplinkoje – mokykloje, bet ir neformalioje aplinkoje – namuose, po pamokų (žr.13 pav.). Tačiau tik 12% SUP turinčių mokinių teigia, kad bendraamžiai su jais bendrauja po pamokų, kviečiasi į gimtadienius, vakarėlius.

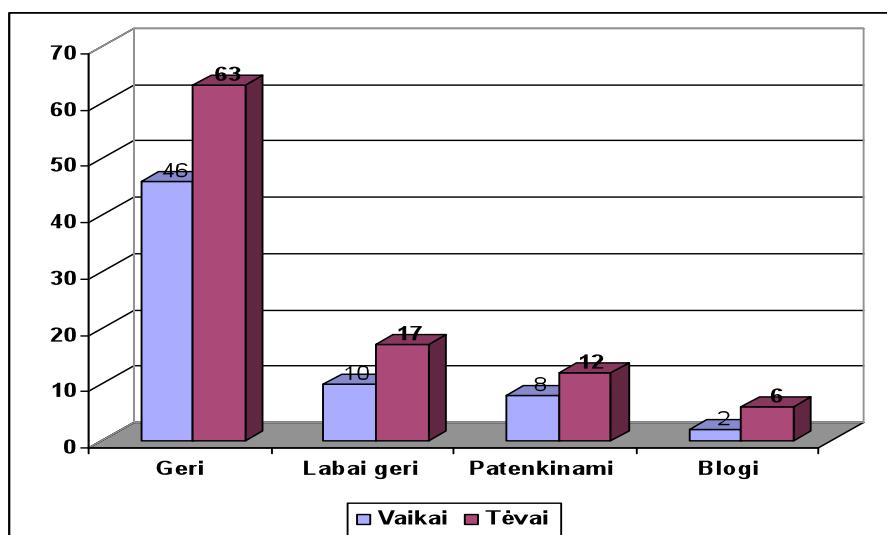
13 pav. Neformalus bendraamžių bendravimas su SUP turinčiais mokiniais, (respondentai %)

Apibendrinus, galima kelti prielaidą, kad mokytojai ir klasių auklėtojai linkę ignoruoti, nepastebėti SUP turinčių mokinių ir jų bendraamžių santykių problemų. Visgi santykių su draugais kokybė turi didžiulę įtaką vaiko raidai, savijautai, mokymosi rezultatams, elgsenai ir pan. Jei patiems vaikams nepavyksta užmegzti darnių ir brandžių santykių su kolektyvu, suaugusiųjų pareiga padėti jiems tai padaryti. Tačiau kartu galima akcentuoti ir pozityvius dalykus: SUP turintys mokiniai teigia turį mokykloje draugų; tik maža dalis neranda kalbos su bendraklasiais, jaučiasi atstumti, izoliuoti; SUP turintys vaikai nelinkę savęs įvardinti kaip „kitokio“.

SUP turinčių mokinių bendravimas su pedagogais. Santykiai su bendraamžiais labai reikšmingi, tačiau ne mažesnę reikšmę vaiko psichologinei savijautai mokykloje turi santykiai su pedagogais.

Tėvai kiek palankiau vertina vaikų santykius su pedagogais nei patys vaikai. Tačiau didžioji dalis SUP turinčių mokinių taip pat teigia, kad jų santykiai su mokytojais yra geri arba labai geri (žr.14 pav.).

Koreliacinė analizė rodo, kad: labai geri ir geri SUP turinčių mokinių santykiai su mokytoja siejasi su vaikų noru eiti į mokyklą; ugdymo proceso individualizavimu, vaiko bendravimu su bendraamžiais, mokytojo skatinimu, lankymusi pas logopedą, iš tėvų gaunamu materialiniu paskatinimu. Patenkinami – su noru eiti į mokyklą, tėvų skatinimu, naudojimusi atramine medžiaga. Blogi – su mokytojos barimu už neatliktas užduotis, lankymusi pas spec. pedagogą (koreliaciniai ryšiai pateikti 4 lentelėje).

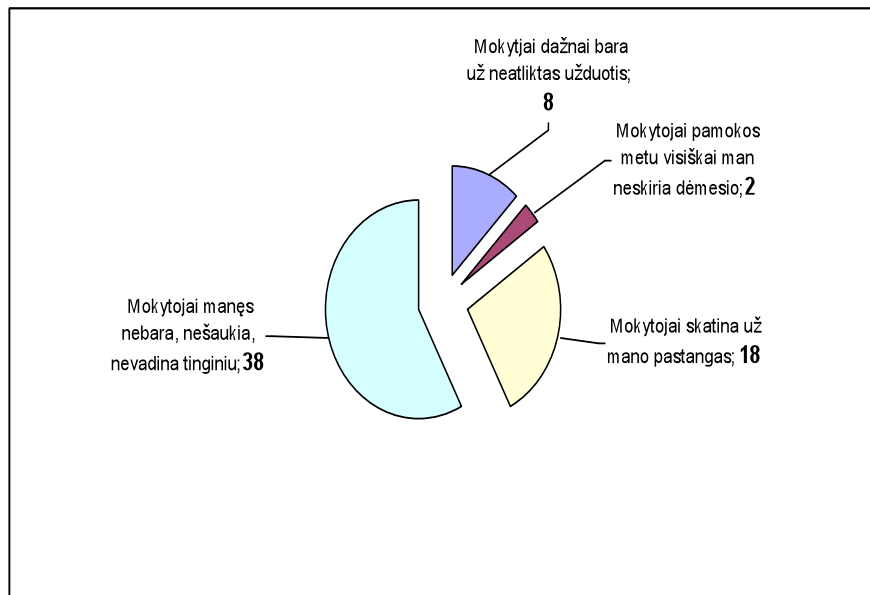
14 pav. SUP turinčių mokinių ir mokytojų tarpusavio santykių įvertinimas, respondentai %

4 lentelė

SUP turinčių mokinių bendravimas su mokytojais

Santykiai su mokytoja	Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Labai geri	Ar nori eiti į mokyklą	0,299*	Silpnas
	Su bendraklasiais žaidžia po pamokų	0,393**	Silpnas
	Kaip dažnai lankosi pas logopedą	0,367**	Silpnas
	Tėvai apdovanoja materialiai	0,333*	Silpnas
	Mokytoja įsitikina ar vaikas suprato užduotis	0,400**	Silpnas
	Užduotys pateikiamos etapais	0,429**	Ryšys esminis
Gerai	Ar nori eiti į mokyklą	0,292*	Silpnas
	Mokytoja skatina už pastangas	0,299*	Silpnas
Patenkinami	Ar nori eiti į mokyklą	-0,292*	Silpnas
	Ar tėvai skatina mokytis	0,456**	Ryšys esminis
	Mokytoja leidžia naudotis atramine medžiaga	0,473**	Ryšys esminis
Blogi	Mokytoja dažnai bėra už neatliktas užduotis	0,484**	Ryšys esminis
	Kaip dažnai lankosi pas spec. pedagogą	0,445**	Ryšys esminis

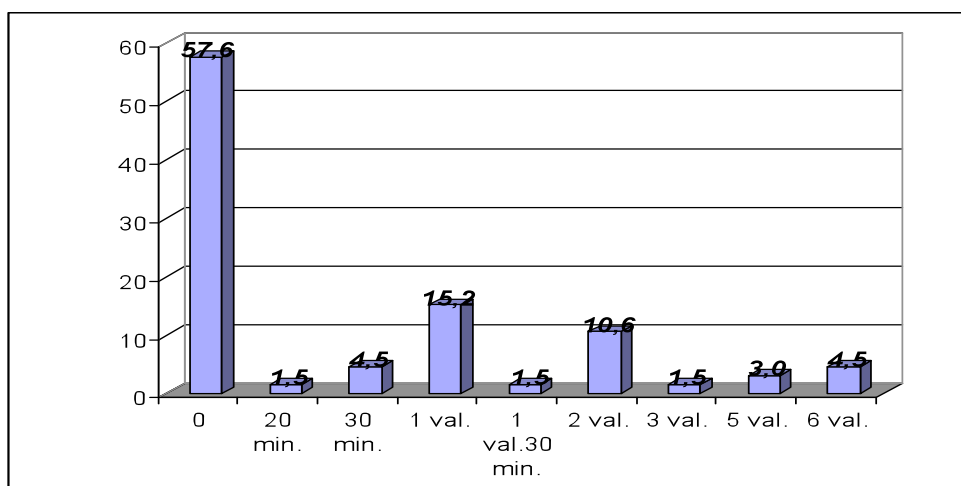
Penktadalis SUP turinčių mokinių teigia, kad mokytoja paskatina juos už įdėtas pastangas, keturi iš dešimties mokinių teigia, kad mokytojai nesibara, nešaukia, nevadina tinginiais (žr. 15 pav.). Visgi 8 % vaikų akcentuoja, kad mokytojai pabara už neatliktas užduotis ir tik labai maža dalis SUP turinčių mokinių teigia, kad per pamoką mokytojai visiškai neskiria jam/jai dėmesio.

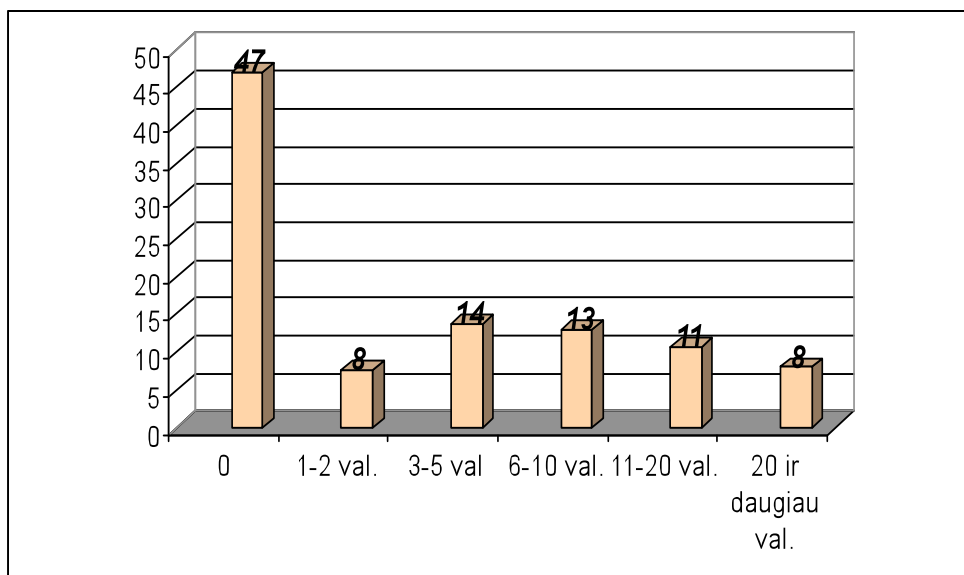
15 pav. SUP turinčių mokinių atsakymai į klausimą „Kokie tavo santykiai su mokytojais?“, %

SUP turinčių mokinių bendravimas su tėvais. Kiekybiškai analizuojant SUP turinčių mokinių bendravimą su tėvais, pastebėta, kad tėvai savo vaikams skiria gana mažai laiko (žr. 16 ir 17 pav.). Nors daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių tėvų yra bedarbiai, tačiau net pusė ir daugiau teigia nerandantys laiko pabendrauti su savo vaiku.

Analizuojant SUP turinčių mokinių ir tėvų kartu praleistą laiką kokybiškai, stebima, kad dažniausiai bendra vaikų ir jų tėvų veikla yra televizoriaus žiūrėjimas ar bendrai atliekami namų ūkio darbai.

16 pav. Laikas, kurį SUP turinčių mokinių tėvai skiria bendravimui su vaiku per dieną, tėvų %

17 pav. Laikas, kurį SUP turinčių mokinių tėvai skiria bendravimui su vaiku per savaitę, tėvų %

SUP turinčių mokinių aktyvumas užklausinėje veikloje. Tėvų, mokytojų ir pačių mokinių teigimu, daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių užklausinėje veikloje nedalyvauja.

Dalyvavimas užklausinėje veikloje statistiškai reikšmingai siejasi su santykių su bendraamžiais kokybe. Mokiniai, turintys klasėje draugų, dažniau dalyvauja užklausinėje veikloje, nei draugų neturintys. Be to, SUP turintys mokiniai, nerandantys bendros kalbos su bendraklasiais, patiriantys emocinį smurtą, linkę rečiau įsitraukti į užklausinę veiklą nei tie, kurie su bendraklasiais bendrauja tiek formalioje, tiek neformalioje aplinkoje.

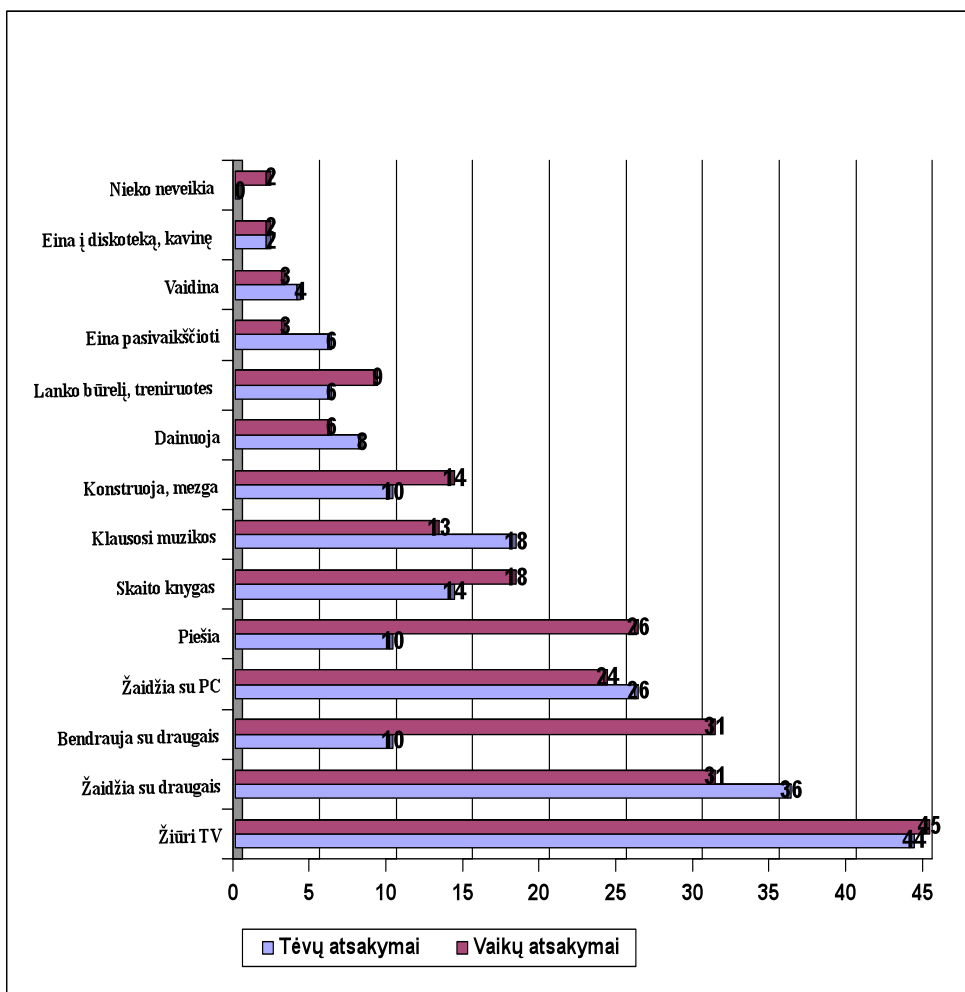
Mokinių pateiktų duomenų koreliacinė analizė rodo, jog egzistuoja labai stiprus ryšys tarp dalyvavimo užklausinėje veikloje ir neformalaus bendravimo su bendraklasiais. Silpnas ryšys sieja mokytojo skatinimą už pastangas, mokinio lankymąsi pas psichologą, tėvų baudimą už nesėkmes moksle.

Mokytojų pateiktų duomenų analizė rodo, jog egzistuoja silpnas, tačiau reikšmingas koreliacinis ryšys tarp SUP turinčių mokinių dalyvavimo užklausinėje veikloje ir jų bendravimo su bendraklasiais (žaidžia su bendraklasiais po pamokų; bendraklasiai paaiškina užduotis, padeda). Silpnas atvirkštinis ryšys stebimas tarp SUP turinčių mokinių dalyvavimo užklausinėje veikloje ir bendros kalbos su bendraklasiais neradimo, pravardžiavimo (koreliaciniai ryšiai pateikti 5 lentelėje).

SUP turinčių mokinių dalyvavimas užklausinėje veikloje

Vaikai			Mokytojai		
Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys	Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Neformalus bendravimas su bendraklasiais	0,808**	Labai stiprus	Su bendraklasiais neranda bendros kalbos	-0,231*	Silpnas
Mokytoja nuolat skatina už pastangas	0,319*	Silpnas	Ar kiti vaikai SUP turintį mokinį pravardžiuoja	-0,227*	Silpnas
Kaip dažnai lankosi pas soc. pedagogą	0,361*	Silpnas	Bendraklasiai paaiškina užduotis, padeda	0,361**	Silpnas
Tėvai baudžia už nesėkmes moksle	0,384**	Silpnas	SUP turintis mokinys su bendraklasiais žaidžia po pamokų	0,335**	Silpnas

SUP turinčių mokinių laisvalaikio struktūra. Televizijos žiūrėjimas yra viena pagrindinių SUP turinčių mokinių laisvalaikio praleidimo formų (žr. 18 pav.). Tai pakankamai pasyvi veikla, kuria laisvalaikiu užsiima net pusė SUP turinčių mokinių. Ketvirtadalis SUP turinčių mokinių laisvalaikį leidžia prie kompiuterio. Bendrauja, žaidžia su draugais tik trečdalis SUP turinčių mokinių. Kadangi apklausoje nedalyvavo SUP turinčių mokinių bendraamžiai, negalima teigti, kad SUP turintiems mokiniams labiau būdingas pasyvus laisvalaikio leidimas, tačiau tokią tendenciją galima išvelgti.

18 pav. SUP turinčių mokinių laisvalaikis, %

2.3.1. Skyriaus išvados. Gauti duomenys leidžia teigti, kad SUP turinčių mokinių socialinis kontekstas skiriasi nuo jų bendraamžių. SUP turintys mokiniai dažniau gyvena nepilnose, bedarbių šeimose, šeimose, gaunančiose mažas pajamas ir t.t. Net penktadalis vaikų namuose neturi savo darbo vietos.

Nors didžioji dalis visų tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad SUP turintys mokiniai klasėje jaučiasi pakankamai gerai ar „normaliai“ (kaip ir kiti), tačiau labai svarbi ir ta dalis vaikų, kurie respondentų teigimu, jaučiasi atstumti, izoliuoti ar tiesiog „kitokie“ (beveik šeštadalis).

Nemaža dalis SUP turinčių mokinių teigia patiriantis mokykloje fizinį ir/ar emocinį smurtą, tačiau pedagogai nelinkę to akcentuoti.

Didžioji dalis SUP turinčių mokinių savo santykius su mokytojais apibūdina kaip gerus ir labai gerus.

Tėvai mažai laiko skiria bendravimui su savo vaiku. Bendravimas dažniausiai apsiriboja televizoriaus žiūrėjimu ar bendrai atliekamais buities darbais.

Užklasinėje veikloje nedalyvauja daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių.

SUP turintys mokiniai laisvalaikį dažniausiai leidžia pasyviai, žiūrėdami televizijos programas, žaisdami kompiuterinius žaidimus.

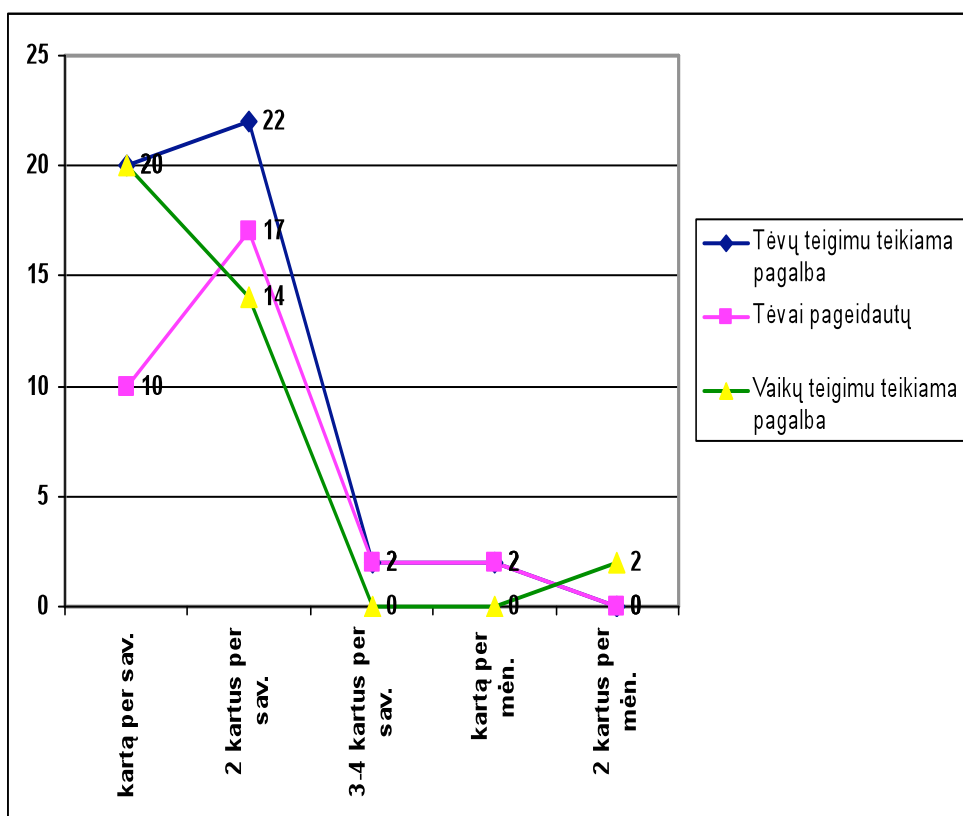
2.3.2. Pagalbos teikimas. Pateikti duomenys gauti taikant struktūruotą interviu su mokiniu, mokinio tėvais bei anketinę dalyko mokytojo (- jų), klasės auklėtojo apklausą. Siekta išsiaiškinti tėvų ir vaikų nuomones apie specialiosios pagalbos mokykloje teikimą, poreikius.

Specialistų pagalba. Tėvams buvo pateiktas klausimas „Kokių specialistų pagalba teikiama Jūsų vaikui mokykloje ir kaip dažnai?“. Į šį klausimą atsakymo nepateikė net ketvirtadalis tėvų. 14% tėvų teigė, kad specialistų pagalba jų vaikui neteikiama. 9% tėvų nežinojo apie pagalbos teikimą, o 2% atsakė, jog mokykloje nėra specialistų.

Įvardindami kokių specialistų pagalba teikiama jų vaikui, tėvai dažniausiai minėjo logopedo pagalbą (42%). 12% paminėjo, kad teikiama specialiojo pedagogo pagalba. Vaikams buvo pateiktas panašus klausimas kaip ir tėvams „Pas kokius specialistus lankaisi mokykloje ir kaip dažnai?“. Trečdalis mokinių atsakė, jog lankosi pas logopedą, 12% - pas specialųjį pedagogą.

Norint išsiaiškinti tėvų pageidavimus, lūkesčius buvo pateiktas klausimas „Kokių specialistų pagalba, Jūsų nuomone, reikalinga Jūsų vaikui ir kaip dažnai ji turi būti teikiama?“. Į šį klausimą neatsakė net trečdalis tėvų. Lieka neaišku, ar jie nežinojo apie specialiosios pagalbos jų vaikui reikalingumą, ar specialistų pagalbos vaikui nereikia, o galbūt ugdymo įstaigoje nėra specialistų. 11% tėvų atsakė nežinantys, t.y., neturėjo nuomonės apie pagalbos vaikui reikalingumą, o 2% teigė, kad specialistų pagalbos jų vaikui nereikia.

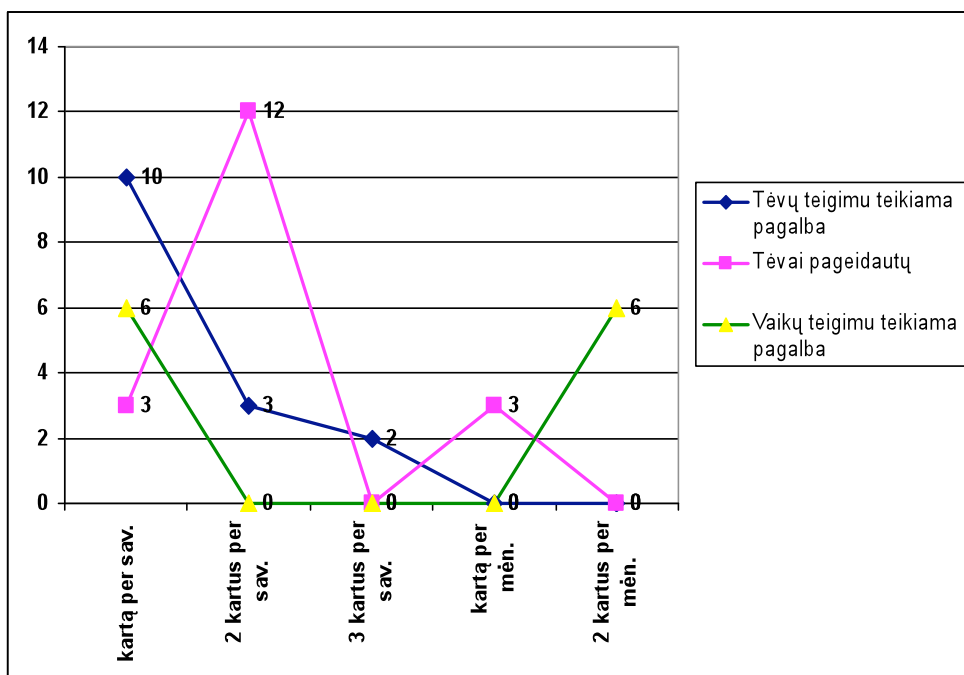
Atsakiusieji, jog pageidautų vaikams specialistų pagalbos, dažniausiai minėjo logopedo pagalbą. Logopedinės pagalbos savo vaikui pageidautų trečdalis tėvų. Tačiau išryškėja paradoksali situacija – logopedinės pagalbos vaikams, tėvų teigimu, teikiama daugiau, ji intensyvesnė, nei to pageidautų mokinių tėvai. Dešimtadalis tėvų mano, jog vaikams logopedo pagalbos pakaktų kartą per savaitę. 2% tėvų mano, jog logopedinės pagalbos jų vaikui pakaktų kartą per mėnesį (žr. 19 pav.). Galima kelti prielaidą, jog tėvai nepakankamai suvokia logopedinės pagalbos teikimo sistemiškumo, nuoseklumo svarbą.

19 pav. Logopedinės pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

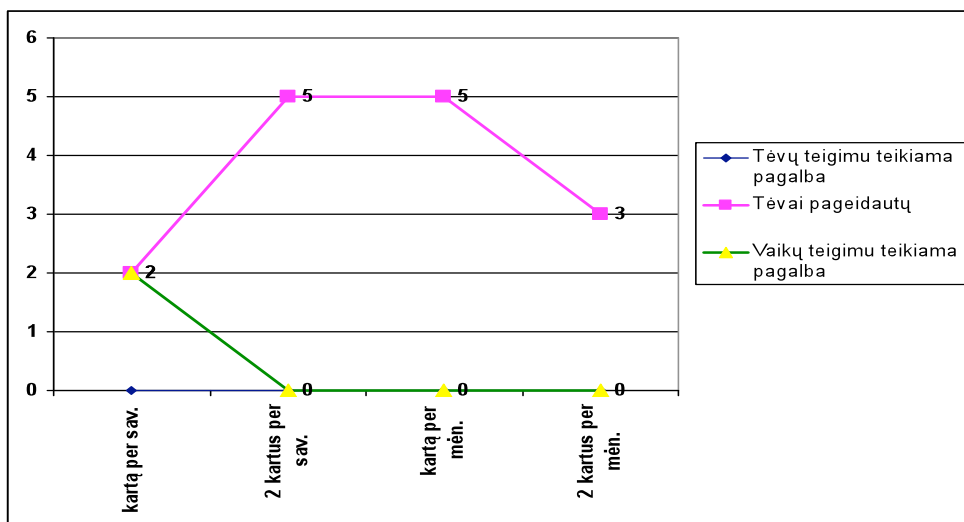
Beveik šeštadalis tėvų ir panaši dalis vaikų teigia, jog ugdymo įstaigoje teikiama specialiojo pedagogo pagalba. Jos teikimas nėra intensyvus – dažniausiai tik kartą per savaitę. 12% tėvų pageidautų intensyvesnės – du kartus per savaitę (žr. 20 pav.). Specialiojo pedagogo pagalba dažniausiai ugdymo įstaigose teikiama mokiniams turintiems vidutinių, didelių, labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Tokie vaikai rajone sudaro beveik 20% viso spec. poreikių mokinių skaičiaus rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

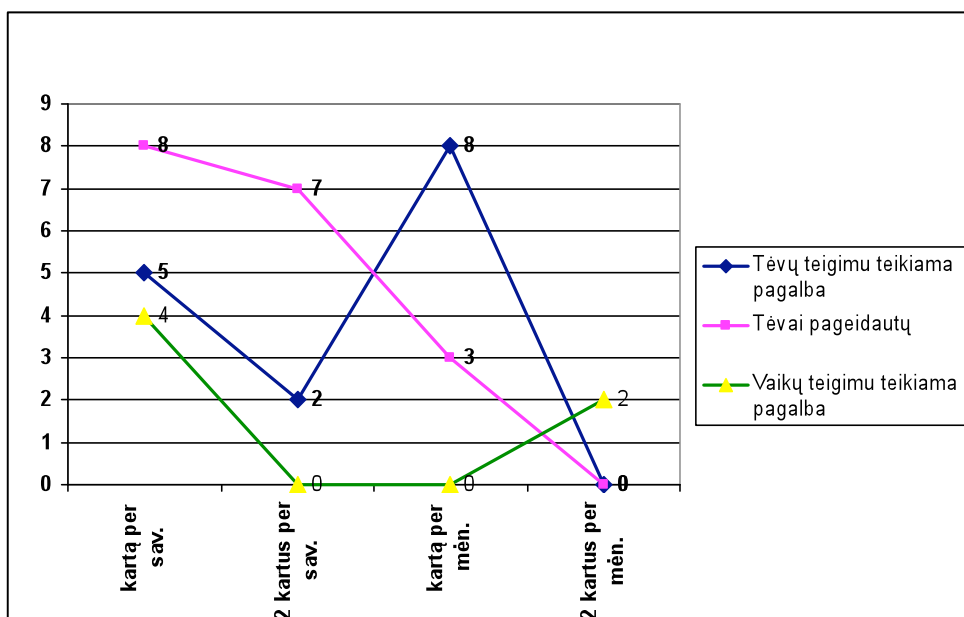
20 pav. Specialiojo pedagogo pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

Psichologinė pagalba SUP turintiems mokiniams, tėvų teigimu, neteikiama, tik labai maža dalis vaikų teigia gaunantys tokią pagalbą (žr. 21 pav.). Galima kelti klausimą, kodėl tokia maža dalis tėvų savo vaikui pageidautų psichologinės pagalbos?

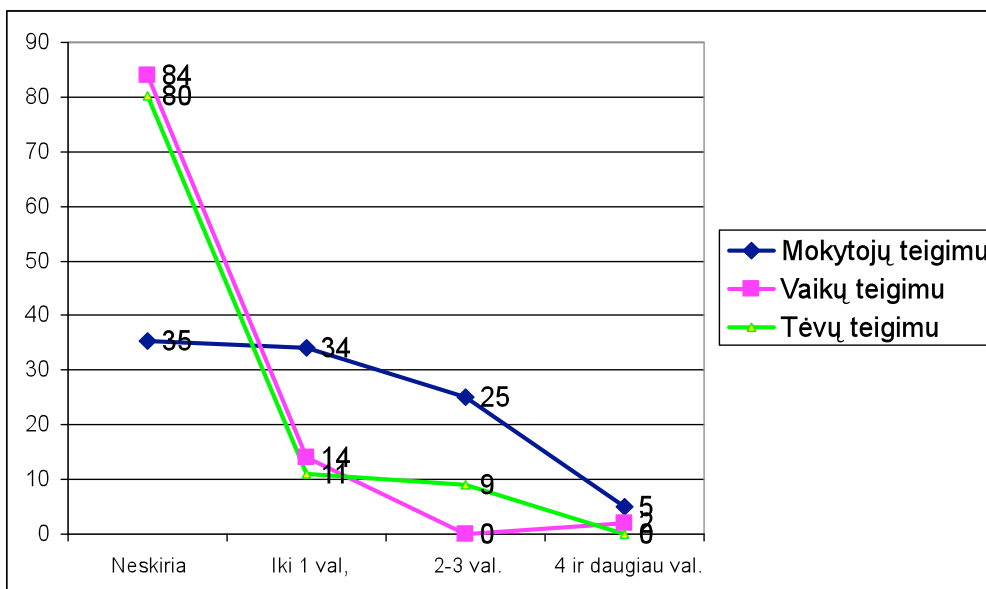
21 pav. Psichologinės pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

Socialinio pedagogo pagalbos savo vaikui tėvai norėtų intensyvesnės nei yra teikiama (žr. 22 pav.).

22 pav. Socialinio pedagogo pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

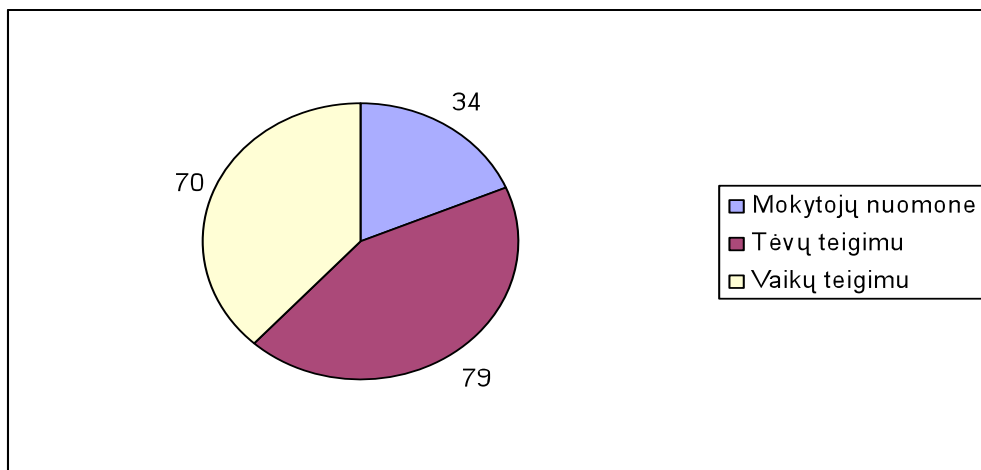
SUP turinčių mokinių mokytojai dažnai teigia, kad šiems mokiniams teikia individualią pagalbą ir po pamokų. Tyrimo rezultatai parodo tam tikrą tėvų, vaikų bei mokytojų pateiktų atsakymų nesutapimą. 1/3 apklaustų mokytojų teigia papildomai dirbantys su vaikais. Tuo tarpu vieninga tėvų ir vaikų nuomone, papildomai po pamokų su SUP turinčiais mokiniais dirba tik penktadalis mokytojų (žr. 23 pav.). Galima daryti prielaidą, jog ugdymo dalyviai sąvokai „pagalba“ suteikia nevienodą turinį.

23 pav. Laikas, kurį mokytojai papildomai (t.y. ne pamokų metu) skiria SUP turinčiam vaikui, %

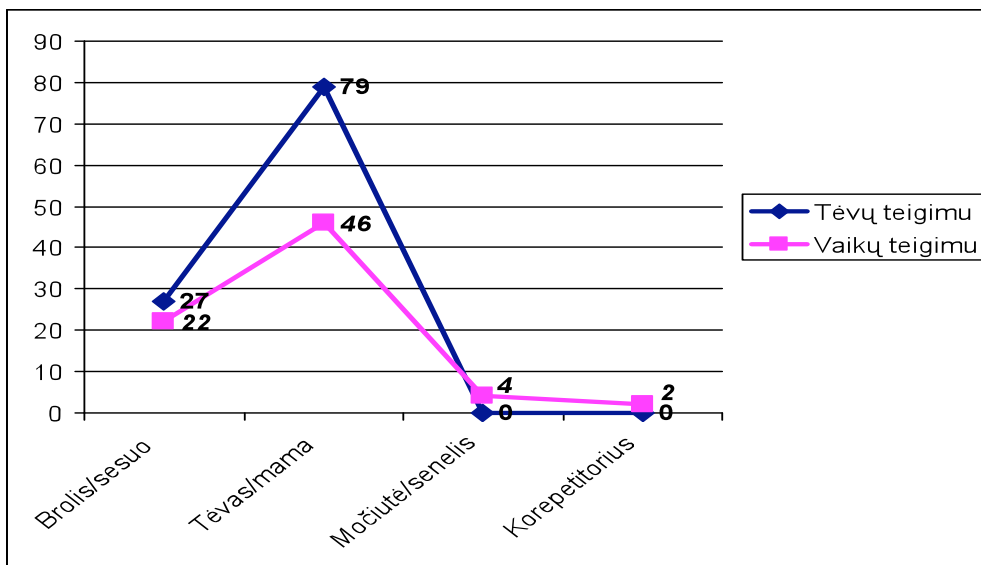
Pagalbos teikimas šeimoje. Ugdymo proceso tęstinumui užtikrinti labai svarbi tėvų pagalba namuose. Į pateiktą klausimą, apie šeimos pagalbą SUP turinčiam vaikui ruošiant namų

darbus, gauti gan priešaringi šeimos, t.y., tėvų ir vaikų bei pedagogų atsakymai. Tik trečdalis mokytojų mano, jog namuose kas nors iš šeimos narių padeda vaikui ruošti namų darbus. Tuo tarpu net 2/3 vaikų ir tėvų teigia, jog pagalbos namuose vaikas sulaukia (žr. 24 pav.). Galima gautus duomenis interpretuoti įvairiai: gal liepimą eiti ruošti namų darbų, ar buvimą tame pačiame kambaryje, kur vaikas dirba, tėvai ir vaikai įvardina kaip pagalbą; gal mokytojas pasigenda nuoseklios, sistemingos šeimos narių pagalbos ir pan.

24 pav. Šeimos narių pagalbos teikimas SUP turinčiam vaikui ruošiant namų darbus, %

Tėvų ir vaikų teiginiai apie asmenis padedančius vaikui atlikti namų darbus yra panašūs, ypač apie brolių ir seserų pagalbą. Tačiau tėvai gerokai dažniau akcentuoja savo pagalbą nei tai teigia vaikai (žr. 25 pav.).

25 pav. Asmenys, padedantys SUP turinčiam vaikui atlikti namų darbus, %

80 % tėvų teigia skatinantys vaiką mokytis. Tėvų naudojamos skatinimo formos: septyni iš dešimties teigia pagiriantys vaiką žodžiu, materialinės dovanas teikia 15% tėvų, kas dešimtas – išpildo vaiko norus.

Kad tėvai skatina mokytis teigia net 98% SUP turinčių mokinių. Beveik trečdalis vaikų teigia, jog tėvai juos pagiria žodžiu, penktadalis teigia gaunantys materialinių dovanų, kas dešimtas sulaukia norų išpildymo.

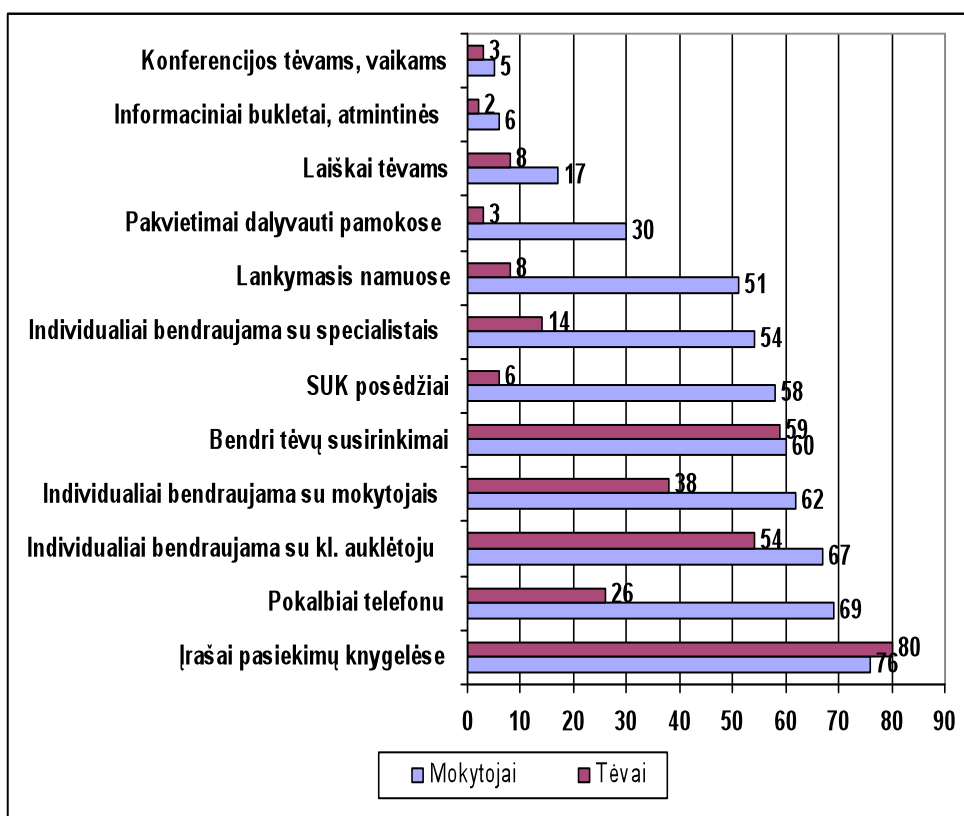
Vaikai ne tik skatinami, giriami už gerus rezultatus, bet ir baudžiami už nesėkmes. Tėvai, jų teigimu, dažniau reaguoja į prastus vaiko ugdymo(si) rezultatus nei tai atrodo vaikams. Daugiau nei pusė apklaustų tėvų teigia, jog baudžia savo vaikus už prastus ugdymo(si) rezultatus. Dažniausiai pabara (38%), ar duoda papildomų darbų (11%). Vaikai labiau akcentuoja barimą (30%), o papildomų darbų, kaip bausmės, teigia sulaukę tik 2%.

Tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymo procesą. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas. Norint išsiaiškinti kaip tėvai ir mokytojai keičiasi informacija apie vaikų ugdymą(si), buvo pateikti klausimai „Kokiu būdu sužinote informaciją apie savo vaiko mokymąsi?“ – tėvams ir „Kokiu būdu SUP turinčių vaikų tėvams pateikiama informacija apie vaiko mokymąsi?“ – pedagogams.

Mokytojų ir tėvų atsakymai sutampa tik dėl dviejų informacijos pateikimo apie vaiko mokymąsi būdų: įrašų pasiekimų knygelėse, pastarasis būdas minimas kaip dažniausiai naudojamas ir bendrų tėvų susirinkimų.

Dideli teiginių skirtumai apie tokius informacijos pateikimo būdus: SUK posėdžius, pedagogų lankymąsi namuose, individualų bendravimą su specialistais. Tik 6% tėvų sako dalyvaujantys SUK posėdžiuose, tačiau daugiau kaip pusė mokytojų teigia su tėvais pasidalinantys informacija apie vaiko mokymo(si) rezultatus būtent SUK posėdžiuose. Galima daryti prielaidą, jog mokytojai linkę esamą situaciją pateikti pozityviau, pusės ir daugiau mokytojų teigimu, informacija tėvus pasiekia įvairiais būdais, tačiau tokiai nuomonei pritaria tik nedidelė dalis tėvų žr. 26 pav.).

Egzistuoja koreliacinis ryšys tarp tėvų bei pedagogų informacijos apie vaiko ugdymą(si) keitimosi būdų ir tėvų reagavimo į vaiko patiriamas ugdymo(si) sėkmes, nesėkmes mokykloje; šeimų demografinės padėties; tėvų įvardijamų individualių vaiko savybių. (koreliaciniai ryšiai pateikti 6 lentelėje).

26 pav. Informacijos apie vaiko mokymąsi pateikimo būdai, %

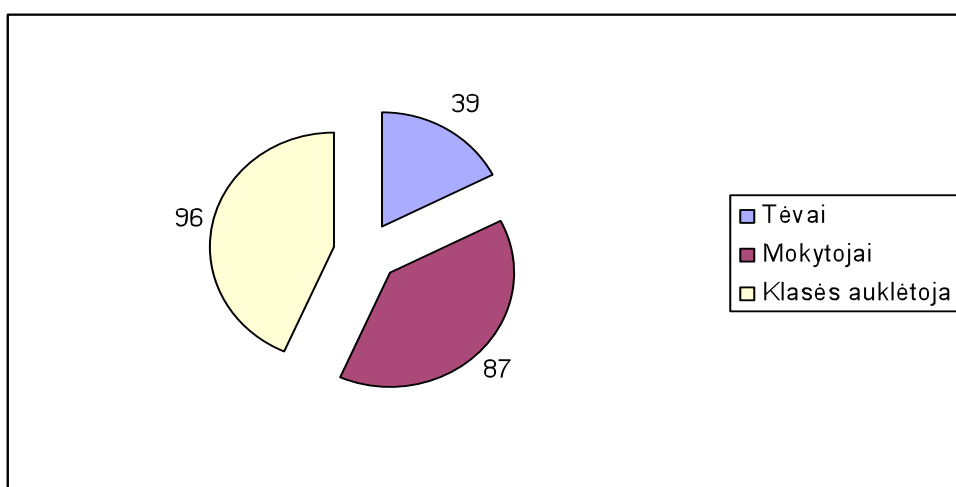
6 lentelė

Tėvų atsakymų koreliacijos apie jų ir mokytojų keitimosi informacija būdus

Keitimosi informacija būdai	Charakteristikos					
	Įrašai pasiekimų knygelėse	Skatina; pagiria vaiką 0,274*	Už nesėkmes apšaukia 0,308*			
Pokalbiai telefonu	Skatina vaiką mokytis: išpildo norus 0,360**	Už nesėkmes apšaukia 0,254*	Vaiko savybės: užsispyręs 0,369*	Daugiavaikė šeima -0,363**	Globėjų šeima 0,329**	Ar vaikas gauna nemokamą maitinimą -0,526**
Individualus bendravimas su mokytojais	Lankymas namuose 0,355**	Padedą ruošti namų darbus broli/sesuo 0,272*	Vaiko savybės: bailus 0,327**			
Individualus bendravimas su specialistais	Pokalbiai telefonu 0,372**	SUK posėdžiai 0,269*	Informaciniai bukletai, atmintinės 0,312*	Skatina; pagiria vaiką 0,253*	Daugiavaikė šeima -0,297*	
Lankymas namuose	Vaiko savybės: nuolankus 0,245*	Vaiko savybės: nesavarankiškas 0,358**	Šeimos pajamos: senatvės pensija 0,433**	Šeimos pajamos: stipendija 0,433**		

Laiškai tėvams	Vaiko savybės: bailus 0,273*	Vaiko savybės: pasyvus 0,407**	Globėjų šeima 0,419**	
Informaciniai bukletai, atmintinės	Skatina vaiką mokytis: išpildo norus 0,360**	Skatina vaiką mokytis: apdovanoja materialiai 0,294**		
Konferencijos tėvams, mokiniams	Padedą ruošti namų darbus brolis/sesu 0,289*	Skatina vaiką mokytis: apdovanoja materialiai 0,418**	Kiek laiko tėvai bendrauja su vaiku per dieną 0,243*	

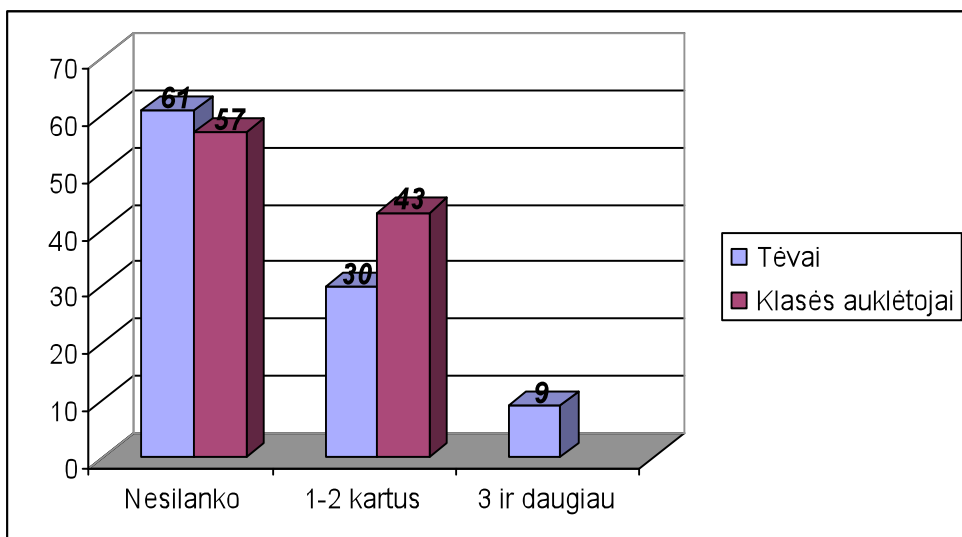
Didžioji dalis mokytojų ir klasės auklėtojų teigia supažindinantis tėvus su vaiko ugdymui parengtomis programomis. Tuo tarpu tik kiek daugiau nei trečdalis tėvų teigia susipažinę su programomis, pagal kurias ugdomas jų vaikas (žr. 27 pav.). Esant tokiam teiginių skirtumui, galima teigti, jog pedagogai dažniau linkę „pagražinti“ esamą padėtį.

27 pav. Tėvų supažindinimas su vaiko ugdymui paruoštomis programomis, %

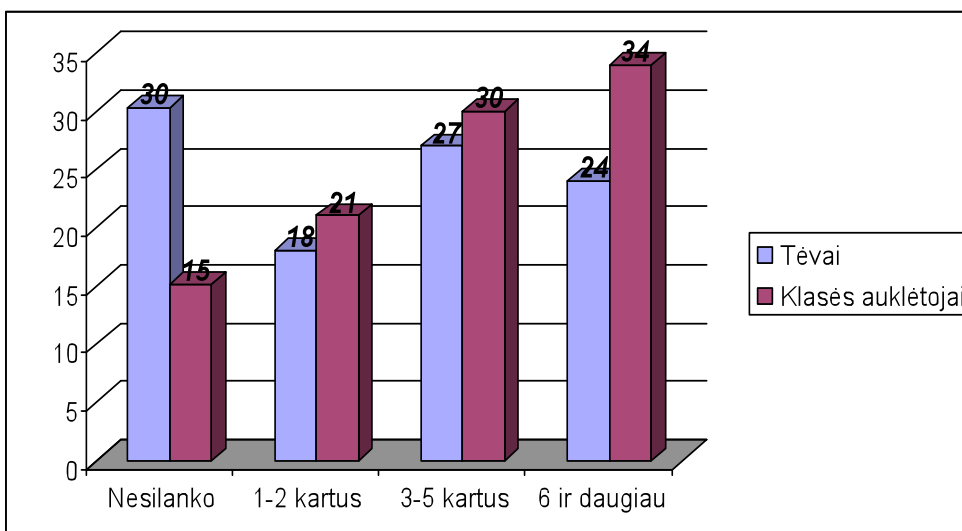
Norint išsiaiškinti SUP turinčių mokinių tėvų ir mokytojų bendravimo intensyvumą, jų buvo klausama kiek kartų per savaitę tėvai lankosi mokykloje. Didžioji dalis tėvų ir net 98% mokytojų teigia, jog tėvai per savaitę į mokyklą neateina nei karto. 5% tėvų teigia apsilankantys mokykloje kartą per savaitę, dar 5% - du ir daugiau kartų.

Kartą ar du kartus per mėnesį mokykloje teigia apsilankantys beveik trečdalis tėvų. Klasės auklėtojų teigimu kartą ar du kartus per mėnesį mokykloje apsilanko du penktadaliai SUP turinčių mokinių tėvų (žr. 28 pav.).

28 pav. SUP turinčių mokinių tėvų apsilankymo mokykloje per mėnesį dažnumas, %

Klasės auklėtojai teigia, jog SUP turinčių mokinių tėvai per metus lankosi mokykloje gerokai dažniau nei tai liudija pačių tėvų pateikti atsakymai (žr. 29 pav.).

29 pav. SUP turinčių mokinių tėvų apsilankymo mokykloje per metus dažnumas, %

2.3.2. Skyriaus išvados. Gauti duomenys leidžia teigti, jog mokyklose trūksta specialistų. Teikiama specialistų pagalba tik dalinai pateisina SUP turinčių mokinių tėvų lūkesčius, pageidavimus. Ypač stokojama psichologinės pagalbos.

Pagalbos šeimoje situaciją prieštaringai vertina tėvai ir pedagogai. Tėvai situaciją vertina labai palankiai, tačiau mokytojų teiginiai to nepatvirtina.

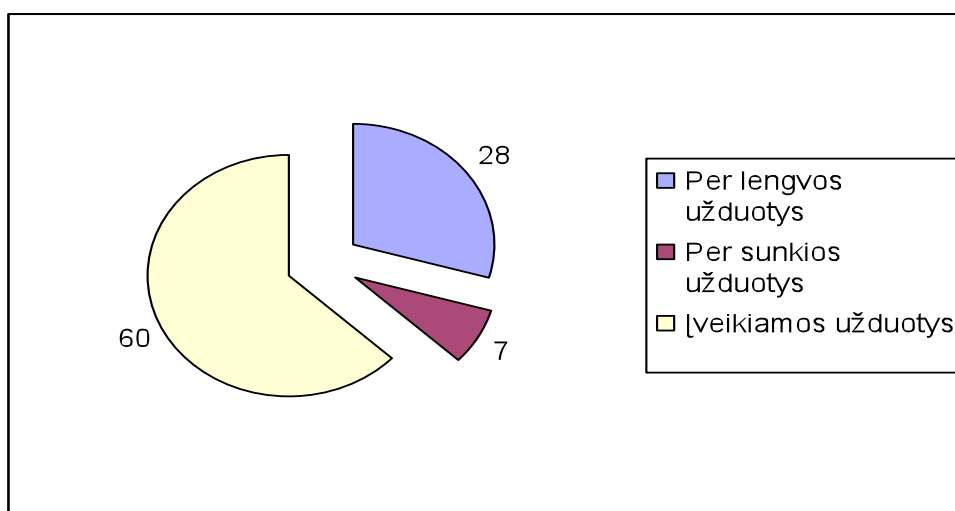
Duomenys apie tėvų į(s)itraukimą į vaiko ugdymo procesą taip pat prieštaringi. Pedagogų pateikti duomenys bendravimo, bendradarbiavimo situaciją apibūdina palankiau.

2.3.3. Ugdymo(si) turinio ir proceso pritaikymas (individualizavimas).

Duomenys gauti iš struktūruoto interviu su vaiku ir anketinės pedagogų apklausos. Siekta išsiaiškinti ar mokytojai individualizuoja SUP turintiems mokiniams ugdymo turinį ir procesą, ar tai jaučia vaikai.

Vertindami pamokoje mokytojų pateikiamas užduotis, daugiau kaip pusė mokinių jas įvertino kaip įveikiamas, t.y., atitinkančias vaikų galimybes. Tačiau beveik trečdalis vaikų mano, jog užduotys jiems per lengvos. Kad užduotys per sunkios mano nedidelė vaikų dalis (žr. 30 pav.).

Koreliaciniai ryšiai egzistuoja tarp mokytojų pateikiamų užduočių įveikiamumo ir mokinių savijautos; mokytojų reakcijos į vaikų veiklą (skatina už pastangas; bara už neatliktas užduotis) (koreliaciniai ryšiai pateikti 7 lentelėje).

30 pav. SUP turinčių vaikų teiginiai apie jiems pamokoje pateikiamų užduočių sudėtingumą, %

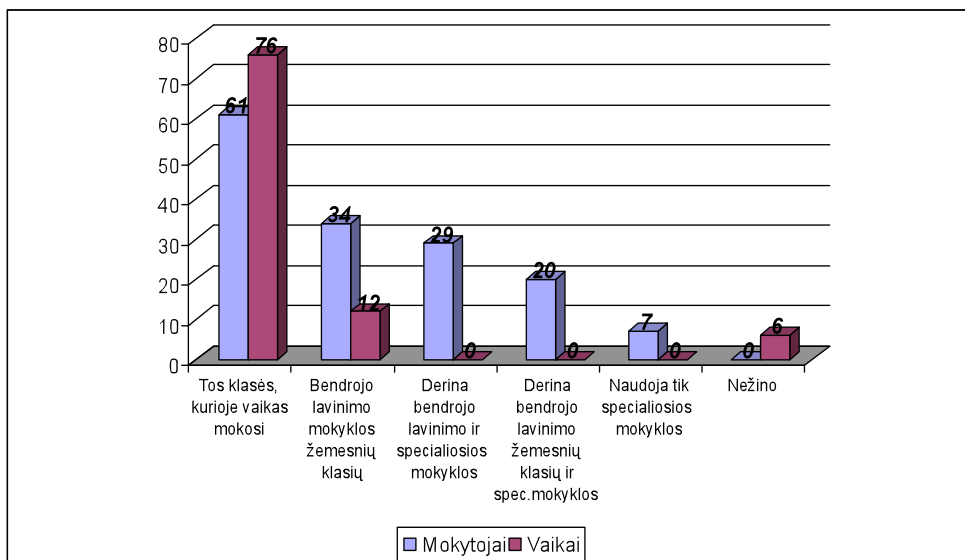
7 lentelė

Mokinių pateiktų atsakymų apie užduočių tinkamumą koreliacijos

Pateikiamos užduotys	Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Pateikiamos per sunkios užduotys	Jaučiasi normaliai „kaip kiti“	-0,303*	Silpnas ryšys
	Mokytoja skatina už pastangas	-0,285*	Silpnas ryšys
	Naudojimasis atramine medžiaga	0,313*	Silpnas ryšys
Pateikiamos per lengvos užduotys	Ar dažnai tėvai kontroliuoja namų darbų atlikimą, paaiškina	0,311*	Silpnas ryšys
Įveikiamos užduotys	Jaučiasi normaliai „kaip kiti“	0,315*	Silpnas ryšys
	Mokytojai dažnai bara už neatliktas užduotis	-0,361**	Silpnas ryšys

Vienas iš svarbiausių dalykų ugdymo(si) procese yra vadovėliai. Mokytojų ir vaikų buvo klausiama kokie vadovėliai naudojami ugdymo procese. Didžioji dalis vaikų ir pedagogų teigia, jog vadovėliai naudojami tos klasės, kurioje vaikas mokosi. Tačiau nemaža dalis pedagogų teigia derinantys ugdymo procese žemesnės klasės nei vaikai mokosi ir specialiosios mokyklos vadovėlius (žr. 31 pav.).

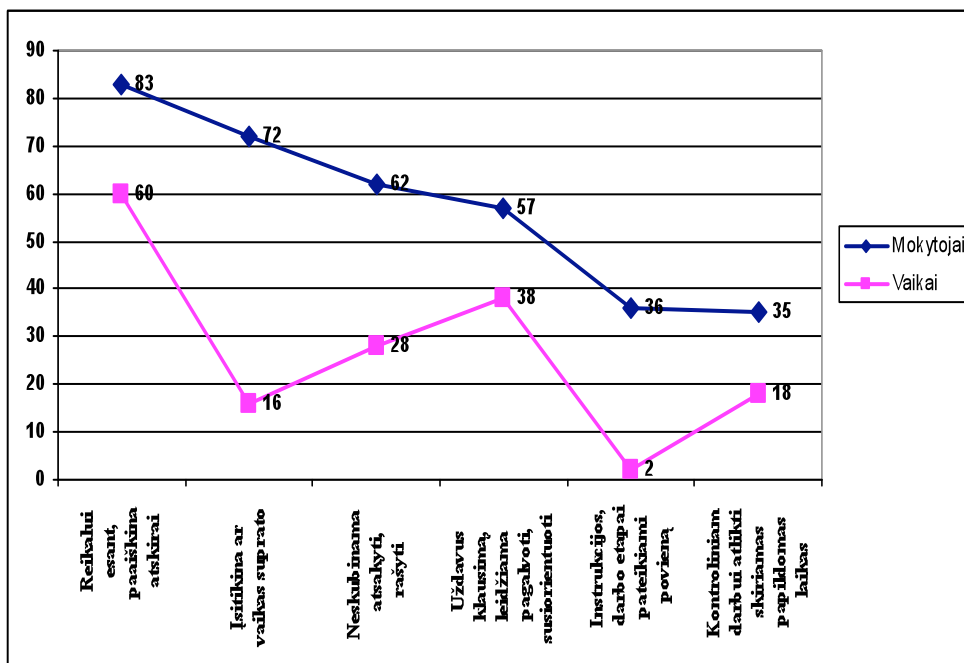
31 pav. SUP turinčių mokinių ugdymui naudojami vadovėliai, (respondentų %)

Ugdymo proceso individualizavimą daug palankiau vertina pedagogai nei SUP turintys mokiniai. Mokytojų ir vaikų teiginiai apie ugdymo(si) proceso organizavimą dalinai sutampa tik dėl trijų teiginių:

- reikalui esant užduotys paaiškinamos atskirai;
- uždavus klausimą, leidžiama pagalvoti, susiorientuoti;
- kontroliniam darbui atlikti skiriamas papildomas laikas.

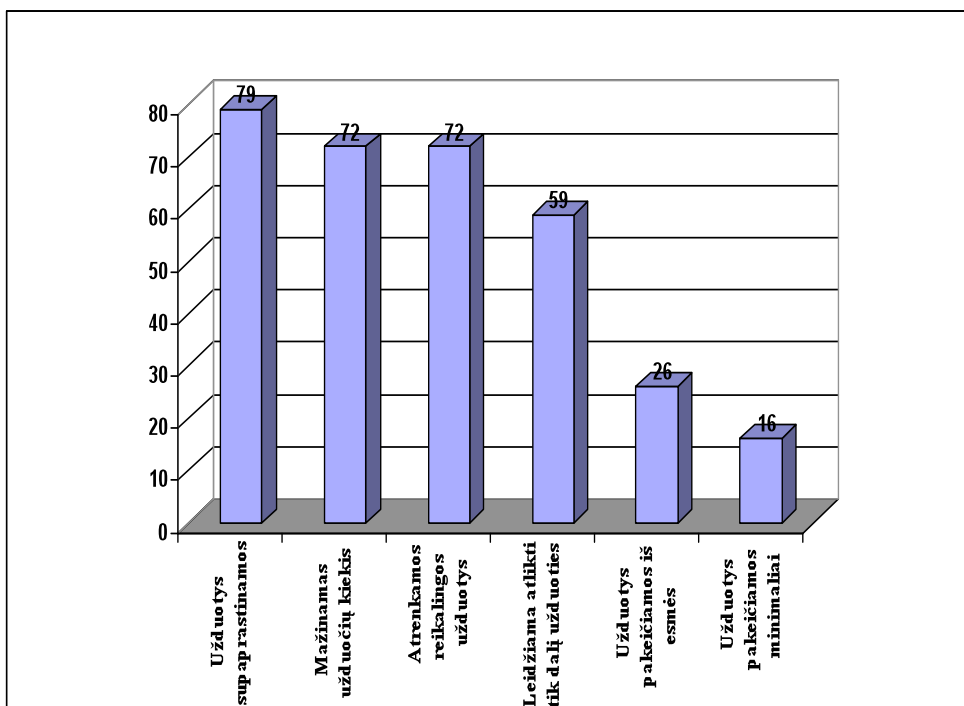
Didžiausi prieštaravimai įvertinat teiginius:

- įsitikinama, jog vaikas suprato;
- instrukcijos, darbo etapai pateikiami po vieną (žr. 32 pav.).

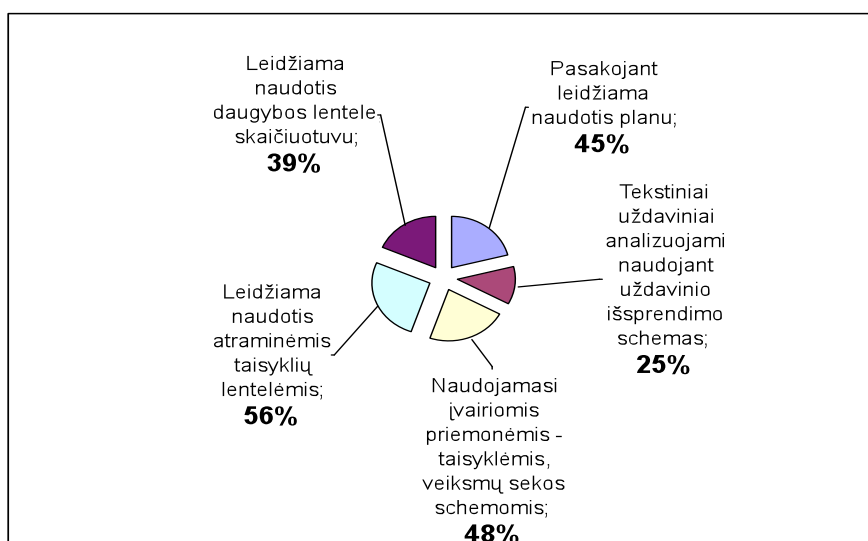
32 pav. Ugdymo proceso organizavimas, (respondentų %)

Ugdymo turinio individualizavimas. Pateikdami užduotis SUP turintiems mokiniams, keturi penktadaliai mokytojų dažniausiai jas supaprastina, arba sumažina užduočių kiekį, panaši dalis mokytojų teigia, jog atrenka reikalingiausias (žr. 33 pav.). Gauti duomenys parodo, jog mokytojai siekia individualizuoti ugdymo turinį.

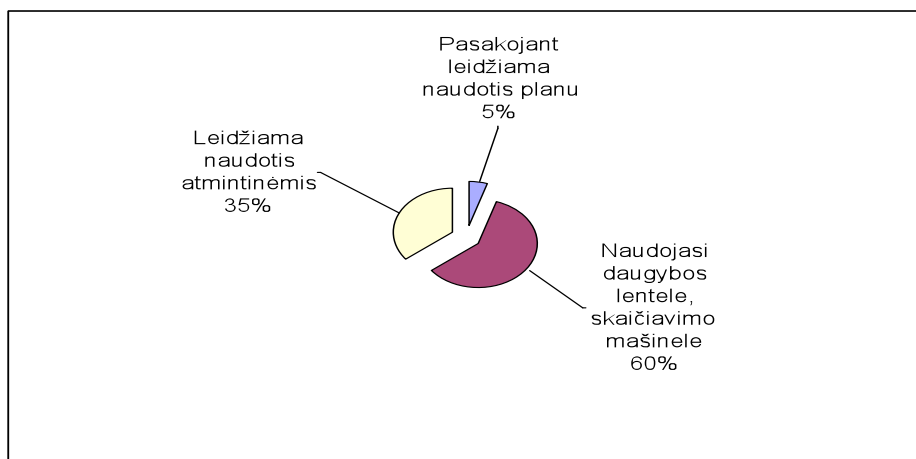
33 pav. Užduočių pateikimas SUP turintiems mokiniams, (mokytojų %)

Atramine medžiaga mokiniams leidžia naudotis apie pusė visų apklaustųjų mokytojų. Dažniausia mokytojai teigia leidžiantys naudotis taisyklių lentelėmis, veiksmų sekos schemomis, pasakojant – planu (žr. 34 pav.).

34 pav. Atraminės medžiagos naudojimas darbe su SUP turinčiais mokiniais, (mokytojų %)

Mokiniai pamini mažiau atraminės medžiagos, kuria naudojasi pamokose. Jie teigia, kad dažniausiai pamokoje naudojasi daugybos lentele, skaičiavimo mašinėle (žr. 35 pav.). Labai maža dalis vaikų teigia pasakojant pasinaudojantys planu. Nors mokytojų teigimu (žr. 34 pav.), jie dažnai leidžia vaikams pasakoti pagal turimą planą..

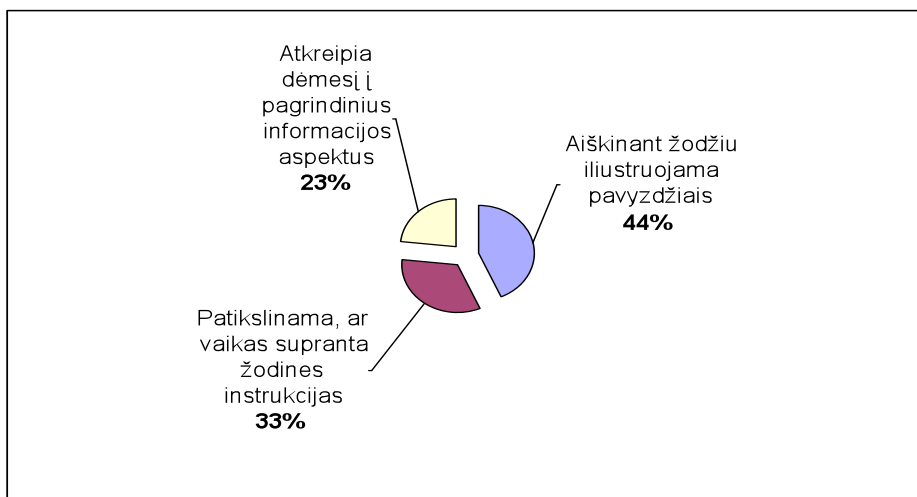
35 pav. Atraminės medžiagos naudojimas darbe su SUP turinčiais mokiniais, (mokinių %)

Kokybiškai individualizuoti mokymą, parinkti tinkamiausius mokymo metodus galima tik gerai pažįstant vaiką, žinant stipriąsias, silpnąsias puses.

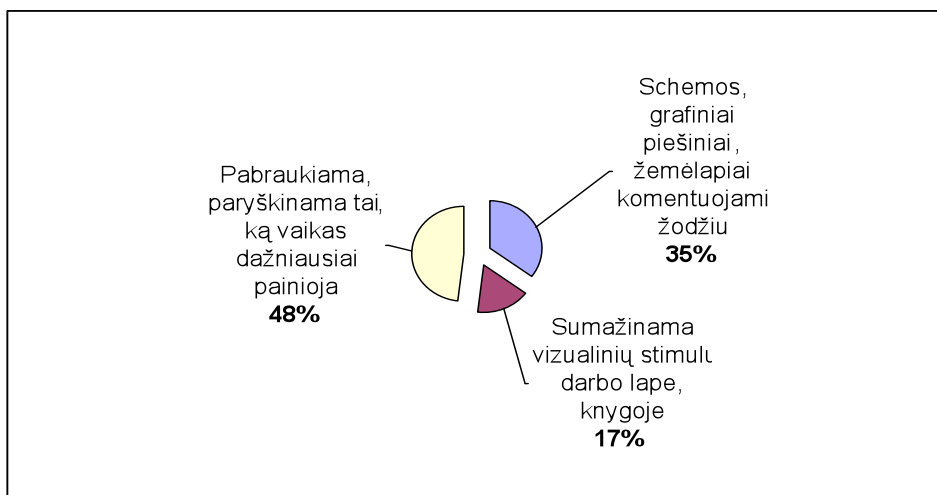
Mokytojai teigia, jog dažnai žodinę informaciją iliustruoja pavyzdžiais, o vaizdinę medžiagą pakomentuoja žodžiu. Atkreipia dėmesį į pagrindinius žodinės informacijos aspektus,

taip pat pabraukia, paryškina svarbiausią vaizdinę informaciją arba pataria tai padaryti patiems vaikams.

Mokytojai taip pat teigia, jog apriboja vizualinius stimulus darbo lape, knygoje, pasitikslinka ar vaikas suprato žodines instrukcijas (žr. 36 ir 37 pav.). Remiantis gautais duomenimis, galima daryti prielaidą, jog dauguma mokytojų yra išsamiau susipažinę su konkrečiu SUP turinčiu vaiku ir siekia pateikti mokomąją medžiagą, atsižvelgdami į mokinio stipriąsias puses, kartu koreguodami nepakankamai išlavėjusias pažintines funkcijas.

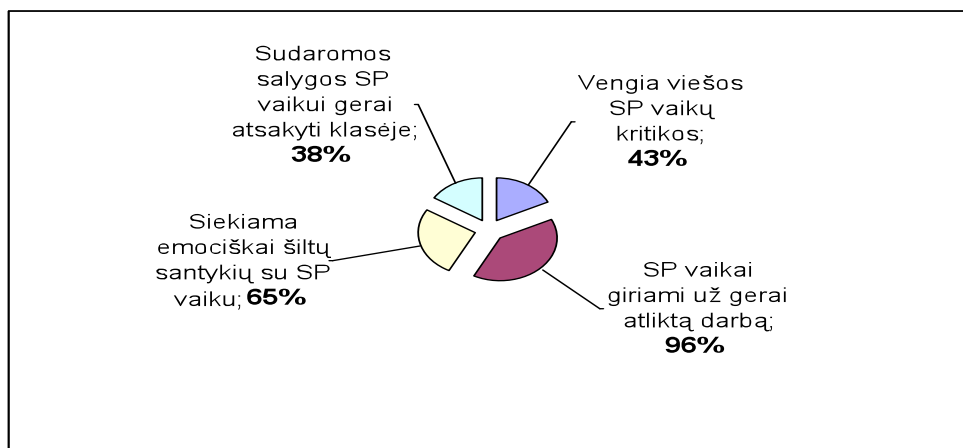

36 pav. Žodinės informacijos pateikimas, (mokytojų %)

37 pav. Vaizdinės informacijos pateikimas, (mokytojų %)

Viena iš sėkmingo ugdymo(si) prielaidų – motyvacija, labai svarbu nuolat ją palaikyti. Beveik visi mokytojai teigia giriantys SUP turinčius vaikus už gerai atliktą darbą. Daugiau kaip pusė mokytojų akcentuoja siekiantys emociškai šiltų santykių su vaikais, beveik pusė – vengia viešos SUP turinčių mokinių kritikos (žr. 38 pav.). Gauti duomenys neprieštarauja daugumos mokinių teiginiams, jog santykiai su mokytojais yra geri arba labai geri.

38 pav. SUP turinčių mokinių motyvavimas, (mokytojų %)

2.3.3. Skyriaus išvados. Gauti duomenys parodo, jog didžioji dalis SUP turinčių mokinių ugdymo turinio pateikimą vertina palankiai, t.y., mano, jog parenkamos įveikiamos užduotys.

Didžioji dalis respondentų teigia jog ugdymo procese naudojami tos klasės vadovėliai, kurioje vaikas mokosi.

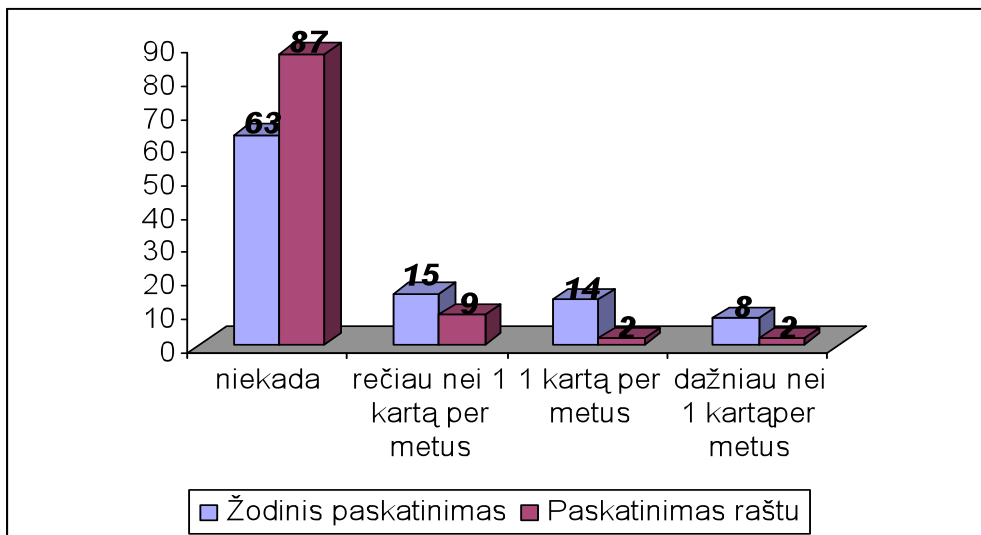
Ugdymo proceso individualizavimą palankiau vertina patys pedagogai nei SUP turintys mokiniai.

Gauti duomenys leidžia teigti, jog dauguma mokytojų susipažinę su konkrečiu SUP turinčiu vaiku ir siekia pateikti mokomąją medžiagą, atsižvelgdami į mokinio stipriąsias puses, kartu koreguodami nepakankamai išlavėjusias pažintines funkcijas.

Daugiau nei pusė pedagogų siekia emociškai šiltų santykių su SUP turinčiu mokiniu, vengia viešos kritikos, taip žadindami ir palaikydami mokymo(si) motyvaciją.

2.3.4. Pedagogų skatinimas ir profesinės kompetencijos tobulinimas.

Kiekvienas žmogus jaučiasi geriau, kai jo darbas pastebimas ir įvertinamas. Didžioji dalis apklaustųjų mokytojų, ugdančių SUP turinčius mokinius, teigia niekad nebuvę mokyklos administracijos paskatinti raštiškai, daugiau kaip pusė mokytojų nėra sulaukę net žodinio paskatinimo (žr. 39 pav.). Galima daryti išvadą, jog mokytojai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais mokyklos administracijos paskatinimų sulaukia labai retai. Retorinis klausimas – ar tai skatina mokytoją tobulėti?

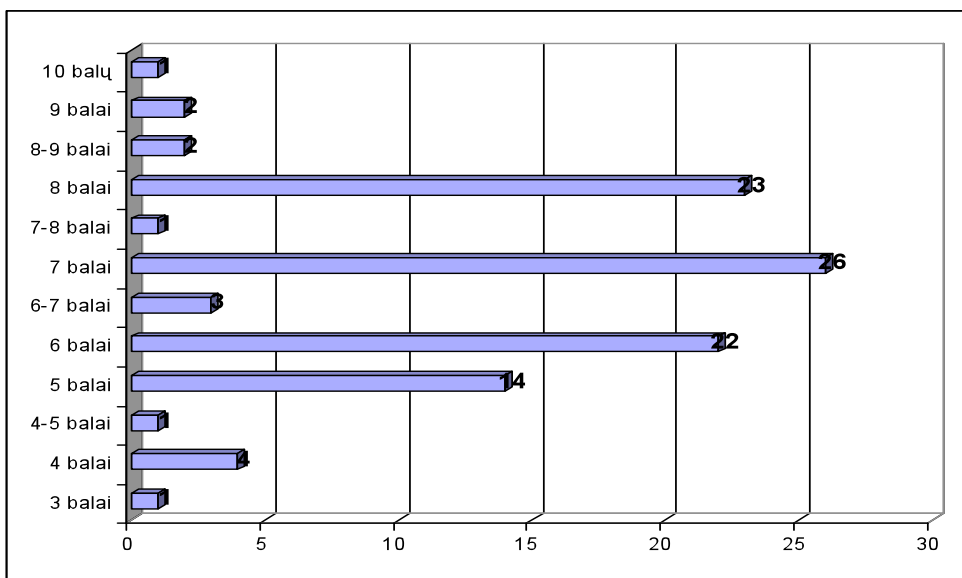
39 pav. Pedagogų, dirbančių su SUP turinčiais mokiniais, skatinimas, (mokytojų %)

Mokytojų buvo prašoma 10-bale skale įvertinti savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą darbe su specialiujų poreikių turinčiais vaikais. Mokytojai savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą vidutiniškai vertina 6-7 balais (patenkinamai – pakankamai).

Tik vienas pedagogas savo pagalbos veiksmingumą vertino dešimčia balų. Jis teigia, jog dirbdamas su SUP turinčiais vaikais, rengdamas jiems programas, nesusiduria su jokiais sunkumais.

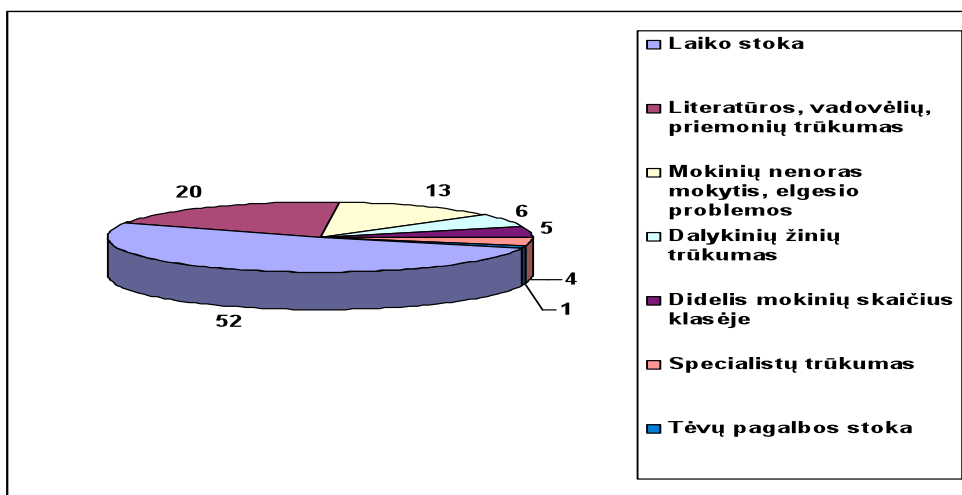
2 pedagogai savo pagalbos veiksmingumą įvertino 9 balais. Vienas jų teigia, jog patiria sunkumų parinkdamas mokinio ugdymui tinkamus vadovėlius, užduotis, pritrūksta laiko darbui porose. Antrasis teigia, jog didžiausia problema, dirbant su SUP turinčiais mokiniais – vaikų elgesys.

Žemiausiai, tik trimis balais savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą įvertino 1 pedagogas. Jo nuomone, bent pusė klasės mokinių turėtų būti ugdomi ne pagal Bendrąsias ugdymo programas. Mokytojo teigimu, parašyti programą jis sugebėtų, tačiau dirbti su SUP turinčiais vaikais nemoka. Visų pedagogų savo pedagoginės pagalbos veiksmingumo įsivertinimai dešimties balų sistemoje pateikti 40 pav.

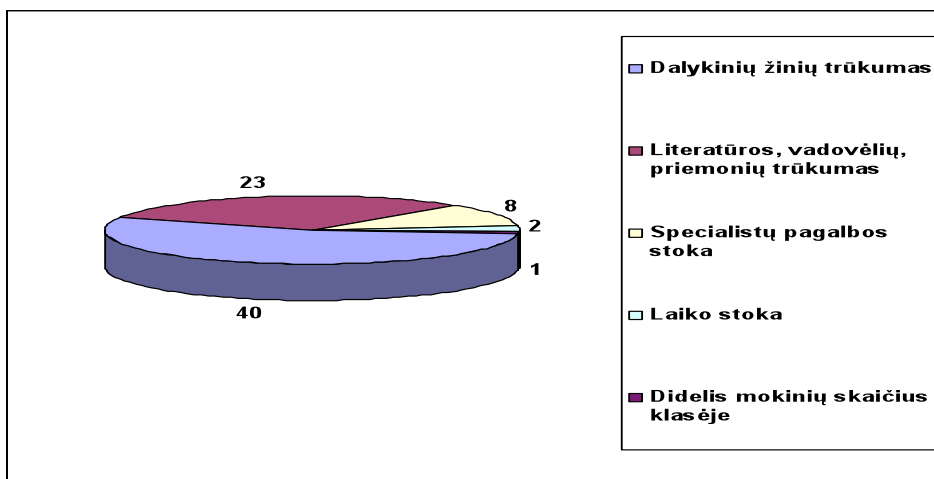
40 pav. Pedagogų savo pedagoginės pagalbos veiksmingumo įsivertinimas, (N - mokytojų)

Kokie sunkumai iškyla mokytojams dirbant su SUP mokiniais? Mokytojai teigia (52 atsakymai), jog labai trūksta laiko; apsunkina darbą specialios literatūros, vadovėlių, priemonių trūkumas (20 atsakymų); daug sunkumų sukelia prasta mokinių mokymosi motyvacija, elgesio problemos (13 atsakymų); trūksta žinių apie specialiųjų poreikių mokinius (6 atsakymai); klasėje daug mokinių, dirbama pagal kelių lygių programas (5 atsakymai); trūksta specialistų pagalbos rengiant programas, dirbant su vaikais (4 atsakymai); ugdymo procese nedalyvauja tėvai (1 atsakymas) (žr. 41 pav.).

41 pav. Pedagogų patiriami sunkumai, dirbant su SUP turinčiais vaikais, atsakymų skaičius

Modifikuodami, adaptuodami programas mokytojai labiausiai akcentuoja dalykinių žinių trūkumą (40 atsakymų); 23 atsakymuose paminėta, jog trūksta specialios literatūros, spec. poreikių turintiems mokiniams pritaikytų vadovėlių, metodinių priemonių; 8 atsakymuose pasigendama specialistų patarimų, konsultacijų; tik 2 atsakymuose minima laiko stoka ir tik 1 atsakyme – didelis mokinių skaičių klasėje (žr. 42 pav.).

42 pav. Pedagogų patiriami sunkumai, modifikuojant ir/ar adaptuojant Bendrąsias programas, atsakymų skaičius

Norint sėkmingai organizuoti darbą heterogeninėse klasėse reikia nuolat kelti kvalifikaciją. Daugiau nei du trečdaliai apklaustų mokytojų teigia dalyvaujantys įvairiuose psichologiniuose, spec. pedagoginiuose seminaruose, kursuose, konferencijose. Per pastaruosius 2 metus mokytojai vidutiniškai dalyvavo viename tokio pobūdžio seminare. Tačiau beveik trečdalis mokytojų teigia, jog nedalyvavo nei viename.

Ugdymo įstaigos administracijos finansinis palaikymas keliant kvalifikaciją yra labai svarbus. Siekiant išsiaiškinti kiek mokytojai turi galimybių kelti kvalifikaciją finansiškai remiami darbovietės. Mokytojams buvo pateiktas klausimas “Ar mokyklos vadovybė apmoka kursų, spec. ugdymo tema, išlaidas?”. Beveik du trečdaliai mokytojų atsakė, jog išlaidos visada apmokamos. Nedidelė dalis teigia, jog apmokama maždaug pusė išlaidų. Tačiau beveik trečdalis mokytojų teigia, jog kursų išlaidos neapmokamos. Galima daryti prielaidą, jog beveik trečdaliui mokytojų mokyklos vadovybė finansiškai apriboja galimybes kelti savo kvalifikaciją.

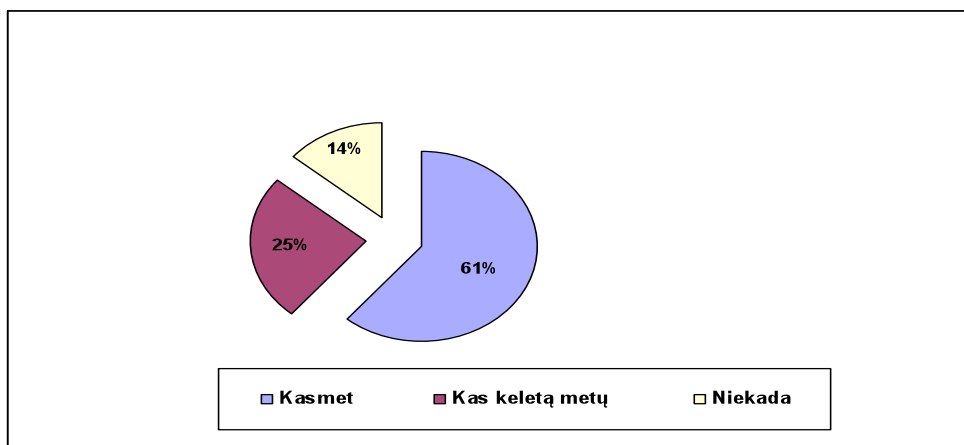
Mokytojai profesinę kompetenciją gali tobulinti ir pačioje ugdymo įstaigoje. Du trečdaliai mokytojų teigia, jog mokykloje kartą per metus ar net dažniau yra rengiami įvairūs mokymai.

Specialiosios pedagoginės kompetencijos kėlimui didelę reikšmę turi ne tik kursų, seminarų lankymas, dalyvavimas konferencijose, bet ir galimybė gauti žinių iš literatūros šaltinių. Mokytojams buvo pareiktas klausimas kaip dažnai biblioteka papildoma specialiaja pedagogine, psichologine literatūra. Daugiau kaip pusė mokytojų teigia, jog tai vyksta kasmet, ketvirtadalis - kas keletą metų. Tačiau beveik kas septinto mokytojo teigimu, biblioteka ugdymo įstaigoje specialiaja pedagogine, psichologine literatūra niekada nepapildoma (žr. 43 pav.).

Egzistuoja koreliaciniai ryšiai tarp mokyklos bibliotekos papildymo leidiniais apie specialųjį ugdymą ir mokyklos vadovybės (sudaro geriausias darbo sąlygas dirbantiems su SUP

turinčiais mokiniais; leidžia vykti į seminarus spec. pedagogine, psichologine tema; apmoka kursų išlaidas; inicijuoja diskusijas, problemų, susijusių su SUP turinčiais vaikais, aptarimą) bei mokytojų papildomo darbo planavimo su SUP turinčiais vaikais; namų darbų jiems diferencijavimo; SUP turinčių vaikų noro eiti į mokyklą; mokytojo dėstomo dalyko (koreliaciniai ryšiai pateikti 8 lentelėje).

43 pav. Mokyklos bibliotekos papildymas specialiąja pedagogine, psichologine literatūra (mokytojų %)

8 lentelė

Mokykla papildo biblioteką leidiniais apie specialųjį ugdymą		
Charakteristikos	Koreliacijos koeficientai	Koreliacijos ryšys
Ar noriai SUP turintys vaikai eina į mokyklą	0,237*	Silpnas
Mokytojo dėstomas dalykas	-0,249**	Silpnas
Mokyklos vadovybė leidžia išvykti į seminarus spec. pedagogine, psichologine tema	0,389**	Silpnas
Mokyklos vadovybė apmoka kursų išlaidas	0,313**	Silpnas
Mokykloje rengiamos konferencijos, seminarai spec. ugdymo tema	0,308**	Silpnas
Mokyklos vadovybė inicijuoja diskusijas, problemų, susijusių su SUP turinčiais vaikais, aptarimą	0,310**	Silpnas
Mokyklos vadovybė sudaro pačias geriausias darbo sąlygas (kabinetai, priemonės) dirbantiems su SUP turinčiais vaikais	0,308**	Silpnas
Ar tėvai supažindinami su parengtomis ugdymo programomis	0,401**	Ryšys esminis
Ar mokytojai planuoja papildomą darbą su SUP turinčiais vaikais	0,208*	Silpnas
Ar mokytojai diferencijuoja namų užduotis	0,264**	Silpnas

2.3.4. Skyriaus išvados. Gauti duomenys leidžia teigti, jog mokytojai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais mokyklos administracijos paskatinimų sulaukia labai retai.

Mokytojai savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą vidutiniškai vertina 6-7 balais (patenkinamai – pakankamai).

Dažniausiai pedagogai nurodo šiuos darbo su SUP turinčiais vaikais sunkumus: laiko stoką; žinių trūkumą, kaip pritaikyti ugdytiniui mokymo turinį; vadovėlių, mokymo priemonių ir specialiosios literatūros stoką ir kt.

Daugiau nei du trečdaliai apklaustų mokytojų teigia dalyvaujantys įvairiuose psichologiniuose, spec. pedagoginiuose seminaruose, kursuose, konferencijose. Per pastaruosius 2 metus mokytojai vidutiniškai dalyvavo viename tokio pobūdžio seminare.

Beveik dviem trečdaliams mokytojų kursų, seminarų spec. ugdymo tema išlaidos visada apmokamos. Beveik trečdaliui mokytojų – neapmokamos, t.y., mokyklos vadovybė finansiškai apriboja galimybes kelti savo kvalifikaciją.

Daugiau kaip pusės mokytojų teigimu mokyklose biblioteka kasmet papildoma leidiniais apie specialųjį ugdymą, ketvirtadalio teigimu - kas keletą metų. Tačiau beveik kas septinto mokytojo teigimu, biblioteka ugdymo įstaigoje specialiąja pedagogine, psichologine literatūra niekada nepapildoma.

IŠVADOS

1. Psychosocialinė mokinių, turinčių SUP, charakteristika:

- beveik pusė SUP turinčių mokinių auga socialinės atskirties arba “rizikos“ grupės šeimose (nepilnose, daugiavaikėse, bedarbių, gaunančiose socialinę pašalpą, gyvenančiose skurdžiai ir t.t.);
- pusė SUP turinčių vaikų nedalyvauja užklausinėje veikloje, o laisvalaikį leidžia pasyviai, dažniausiai žiūrėdami TV;
- didžioji dalis SUP turinčių mokinių palankiai vertina savo santykius su mokytojais;
- beveik šeštadalis SUP mokinių mokykloje išgyvena atskirtį ir izoliaciją, teigia patiriantys fizinį ir/ar emocinį smurtą, nors mokytojai to nelinkę pastebėti.

2. SUP turinčių mokinių ir jų tėvų teigimu, daugiau nei pusei vaikų mokykloje nėra teikiama reikalinga specialistų pagalba.

3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo (tiksliau bendravimo) situacija gana prieštaringa, ją tėvai ir mokytojai vertina nevienodai: pedagogai apie bendravimą (pedagogų lankymąsi ugdytinių namuose, tėvų dalyvavimą SUK posėdžiuose, individualų tėvų bendravimą su specialistais ir kt.) pateikia žymiai palankesnius duomenis, kurių tėvų apklausos rezultatai dažnai nepatvirtina.

4. Analizuojant tėvų bendravimą su vaikais konstatuota, jog tėvai labai menkai bendrauja su vaikais: 2/3 tėvų teigia neskiriantys laiko bendravimui su vaiku (nors apie 2/3 mamų yra bedarbės), bendra vaikų ir tėvų veikla dažniausiai apsiriboja televizoriaus žiūrėjimu ar bendrai atliekamais ūkio darbais.

5. Apklausos duomenys apie tėvų pagalbą vaikams namuose padedant jiems mokytis yra labai prieštaringi: tėvai labai palankiai vertina pagalbos vaikui namuose situaciją, tuo tarpu mokytojai teigia, kad tinkamą pagalbą mokiniams teikia tik trečdalis tėvų.

6. Pedagogai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais individualizuoja (pritaiko) jiems ugdymo procesą ir turinį, tačiau individualizavimą palankiau vertina patys pedagogai nei SUP turintys mokiniai.

7. Mokytojai savo pagalbos veiksmingumą vaikui, turinčiam SUP, vertina patenkinamai arba pakankamai. Dažniausiai nurodo šiuos darbo su SUP turinčiais vaikais sunkumus: laiko stoką; žinių trūkumą, kaip pritaikyti ugdytiniui mokymo turinį; vadovėlių, mokymo priemonių ir specialiosios literatūros stoką ir kt.

8. Duomenys apie pedagogų kompetencijų tobulinimą ir jų skatinimą – prieštaringi, tačiau dominuoja informacija, jog mokyklų administracija nepakankamai dėmesio skiria pedagogų specialiosios pedagoginės kompetencijos kėlimui ir pedagogų skatinimui už darbą su SUP turinčiais vaikais.

Literatūra

1. Adomaitienė, R. (2002). *Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas*.
2. Ališauskas, A. (1996). *Vaikų vystymosi ypatingumų pažinimas ir įvertinimas*. Šiauliai.
3. Ališauskas, A. (2001). Specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas bendrojo lavinimo mokyklose: pokyčių analizė. *Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas*. Šiauliai. P. 6-11.
4. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai.
5. Ališauskas, A., Gerulaitis, D. (2003) Bendrojo ugdymo klasėje besimokančio specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaiko socialinės – psichologinės charakteristikos atskleidimas. Tyrimo ataskaita. Šiauliai.
6. Ališauskas, A., Miltenienė, L. (2001). Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas: mokinių požiūris. *Specialusis ugdymas*, IV (1), 6-15.
7. Ališauskienė, S., Ališauskas, A., Šapelytė, O., Melienė, R., Miltenienė, L., Gerulaitis, D. (2007). Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis: Tyrimo ataskaita. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ATASKAITA-Alisauskiene-2007.doc (žiūrėta 2008-04-25).
8. Ambrukaitis, J., (2005). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
9. Ambrukaitis, J. (Sud. ir ats. red.). (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Vadovėlis edukologijos studentams. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Ambrukaitis, J., Ruškus, J. (2002). Adaptuotos bei modifikuotos ugdymo programos: taikymo efektyvumo veiksniai. *Specialusis ugdymas*, 2 (7), 6-23.
11. Ambrukaitis, J., Ruškus, J., Bagdonienė, V., Udrienė, G. (2003). Specialiųjų poreikių vaikas bendrojo lavinimo mokykloje: ugdymo kokybės kriterijų identifikavimas. *Specialusis ugdymas*, 2 (9), 61-72.
12. Barkauskaitė, M., Grincevičienė, V., Indrašienė, V., Pūkinskaitė R. (2004). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*. Vilnius.
13. Barkauskienė, R. (2003). Mokymosi negalių turinčių vaikų savęs suvokimo ypatumai. *Specialusis ugdymas*, 1 (8), 96-103.
14. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.

15. Bulotaitė, L. (1994). Mokinių psichinio atsparumo ugdymas / psichologinė pagalba mokyklai: konferencijos medžiaga (p.51-55). Vilnius.
16. Galkienė, A. (2003). *Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Šiaulių universiteto leidykla
17. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
18. Garbinčiūtė, I., Štitiilienė. O. (2002). Specialiųjų poreikių mokinių matematinio ugdymo organizavimo ypatumai bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialusis ugdymas*, 2(7), 87-92.
19. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
20. Kasparavičienė, G., Sabaliauskienė, R., Rimkienė, R.(2002). *Jūs nevieni*. Vilnius.
21. Kaffemanienė, I. (2001). Moksleivių bei pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių bendraamžius. *Specialusis ugdymas*, IV (1), 22-39.
22. Kaffemanienė, I., Lusver, I. (2004). Moksleivių, turinčių mokymosi negalių, bendrojo lavinimo turinio individualizavimas. *Specialusis ugdymas*, 2 (11), 133-150.
23. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiaulių universiteto leidykla.
24. Labinienė, R., Aidukienė, T. (2003). Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo tendencijos // Informacinis leidinys “Švietimo naujienos“ geg.14, priedas “Mes esame“ Nr. 2.
25. *Lietuvos Respublikos Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas*. 2004 m. gegužės 11d. Nr. IX- 2228. ŽIN. 2004. Nr. 83-2983
26. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*. 1998m. liepos 2 d. Nr.VIII-854. Žin.,1998, Nr.67-1940.
27. *Lietuvos Respublikos Specialiojo ugdymo įstatymas*. 1998m. gruodžio 15d. Nr. VIII -969. Žin. 1998. Nr. 115- 3228
28. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*. 1996m. kovo 14 d. Nr. I – 1234. Žin.1996. Nr. 33- 807.
29. Maslow, A. (1987). *Motivation and Personality*.
30. Meijer, C. J. (2003). Inclusion in Europe: trends and challenges. *Specialusis ugdymas*, Šiauliai.
31. Melienė, R., Ruškus, J., Elijošienė, L. (2003). Didaktinių paradigimų realizavimas mokant specialiųjų ugdymo (si) poreikių turinčius vaikus: stebėjimo bendrojo lavinimo mokyklos klasėje duomenys. *Specialusis ugdymas*, 2 (9).

32. Melienė, R. (2003). Specialiųjų ugdymo poreikių turinčių vaikų mokymo proceso bendrojo lavinimo mokykloje analizė (didaktiniu aspektu). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybė. Tarptautinės mokslinės konferencijos tezės*. Šiaulių universiteto leidykla.
33. Miltenienė, L. (2004). Pedagogų nuostatos į specialųjį ugdymą ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimą: struktūros ir raiškos ypatumai. *Specialusis ugdymas*, 2(11), 151-165.
34. Miltenienė, L. (2003). Tėvų vaidmuo tenkinant mokinių specialiuosius ugdymo poreikius: tėvų ir pedagogų požiūrių divergencija. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybė. Tarptautinės mokslinės konferencijos tezės*. Šiaulių universiteto leidykla.
35. Miltenienė, L., Ruškus, J., Ališauskas, A. (2003). Tėvų, auginančių specialiųjų ugdymosi poreikių turintį vaiką, nuostatų į dalyvavimą ugdymo procese struktūra ir raiška. *Specialusis ugdymas*, 2 (9), 24-37.
36. Petty, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
37. Rose, R. (2003). The inclusion of students with special educational needs: moving from theories and perspectives of pragmatics and pedagogy. *Specialusis ugdymas*, 2 (9), 98-106.
38. Ruškus, J., Ališauskas, A., Šapelytė, O. (2006). PPT veiklos veiksmingumas. Tyrimo ataskaita. Šiauliai.
39. Ruškus, J., Melienė, R., Elijošienė, L. (2003). *Švietimo kokybės vadyba: specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas*. Ataskaita švietimo ir mokslo ministerijai. Šiauliai.
40. *Special Needs Education in Europe: Thematic Publication*. Brussels: European Agency for Development in Special Needs Education, 2003. 96 p.
41. Stoll, L., Fink, D. (1998). *Keičiame mokyklą*. Vilnius: Margi raštai.

Reda Jomantaitė
**THE ANALYSIS OF SATISFACTION STUDENT'S SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS
IN SCHOOLS**
The Master's Degree Thesis

Summary

This study analysed the satisfaction of pupils' special educational needs at school.

Following hypotheses were raised:

- Pupils with special educational needs live in families, which have fewer possibilities to help their children to study. Parents and pupils with special educational needs poorly take part in problem solving in educational process;
- Pupils with special educational needs experience psychological discomfort and partial isolation at school;
- Teachers lack theoretical knowledge about special education, abilities and skills to individualise educational process and content to pupils with special educational needs.

The research was conducted using survey and structural interview. The goal of research was to analyse how there are satisfied special educational needs of pupils studying in schools.

There was conducted qualitative and quantitative analysis of data.

111 teachers, 53 class teachers, 50 pupils with special educational need and 66 parents were involved in this study.

Psychological characteristics of pupils with special educational needs were examined in empirical part of research. There was analysed quality of education and support. There was analysed the individualisation of educational process and content. The improving teachers' competence in working with pupils with special educational needs and teachers' stimulating were evaluated in this study.

The main conclusions of empirical research:

1. Psychosocial characteristic of pupils with special educational needs:
  - almost half of pupils with special educational needs live in social "risk" families (incomplete families, large families, unemployed families, families getting allowance, etc.);
  - Half of pupils with special educational needs don't take part in extracurricular activities. They used to spend tier leisure time passively, mostly watching TV;
  - The most part of pupils with special educational needs are inclined to evaluate their relations with teachers positively;
  - Almost the fifth part of pupils with special educational needs experience separation and isolation; experience physical and/or emotional abuse although teachers are not inclined to notice it.
2. According pupils with special educational needs and their parents, more than half of pupils with special educational needs don't receive appropriate support from specialists at school.
3. The situation of cooperation (or communication) between parents and teachers is contradictory. Parents and teacher are inclined to evaluate it unlikely. Teachers present more positive data about this communication (teachers' visits at pupils home, the parents' participation in meetings of Special Education Committee, individual communication between parents and specialists, etc.); however the results of parents' survey don't confirm it.
4. Analysing communication between parents and their children there was find out that parents communicate with their children poorly: 2/3 parents don't allot time for their children (although 2/3 of mothers are unemployed); the common activities of children and their parents mostly are watching TV and household works.
5. The survey data about parents' help to their children at home is very contradictory. Parents evaluate their help to children at home very positively; meanwhile teachers assert that only 1/3 of parents give appropriate help to their children at home.

6. Teachers, who work with pupils with special educational needs, individualise educational process and content. However the individualisation is more positively evaluated by teachers than by pupils with special educational needs.

7. Teachers evaluate the efficiency of their help to children with special educational needs as sufficient. The main difficulties in working with pupils with special educational needs are lack of time, lack of knowledge how to adapt educational content to pupil; lack of textbooks, educational means, special literature and etc.

8. The data about improving teachers' competence and their stimulation are contradictory. However teachers are mainly inclined to assist that administration doesn't pay enough attention to improving teachers' special pedagogical competence and their stimulation for work with pupils with special educational needs.

Key words: pupils with special educational needs, the quality of education, the satisfaction of special needs, the individualisation of educational content and process, professional competence.

PRIEDAI

13. Kurių specialistų pagalba, Jūsų nuomone, reikalinga Jūsų vaikui ir kaip dažnai ji turi būti teikiama?

	2 k. per sav.	1 k. per sav.	2 k. per mėn.	1 k. per mėn.	Neteikiama
Logopedo					
Spec. Pedagogo					
Psichologo					
Soc. pedagogo					

14. Ar mokytojai papildomai dirba su Jūsų vaikui? Taip Ne

15. Kiek papildomai laiko (t. y. ne pamokų metu) mokytojai skiria Jūsų vaikui? _____

16. Ar dalyvaujate mokyklos Specialiojo ugdymo komisijos posėdžiuose? Ne. Kodėl? _____

_____ Taip. (*įrašykite kaip dažnai*) _____

17. Kokia Jūsų vaiko išvada apie sutrikimą? (*įrašykite*) _____

18. Pagal kokias programas ugdomas Jūsų vaikas? Bendras
Modifikuotas
Adaptuotas

19. Ar Jūs supažindinami su Jūsų vaiko ugdymui paruoštomis programomis? Ne Taip

20. Iš kokių vadovėlių mokosi Jūsų vaikas? (*įrašykite*) _____

21. Koku būdu sužinote informaciją apie savo vaiko mokymąsi?

Įrašai pasiekimų knygelėse	SUK posėdžiai
Individualūs bendravimai su mokytojais	Konferencijos tėvams, mokiniams
Individualūs bendravimai su klasės auklėtoju/-a	Pakvietimas dalyvauti pamokose
Individualūs bendravimai su specialistais	Lankymas namuose
Bendri tėvų susirinkimai	Laiškai tėvams
Pokalbiai telefonu	Informaciniai bukletai, atmintinės

22. Kaip dažnai lankotės mokykloje? kartus per savaitę kartus per mėnesį kartus per metus

23. Ar kontroliuojate namų darbų atlikimą, paaiškinate, kai ko nors nesupranta?

Taip Ne Kita _____

24. Kas namuose dar be Jūsų padeda ruošti pamokas? Brolis/sesuo Močiutė/senelis
Tėvas/mama Korepetitorius
Kita (*įrašykite*) _____

25. Ar skatinate vaiką mokytis? Taip Ne Kita _____

26. Koku būdu? Pagiriate Išpildote norus Apdovanojate materialinėmis dovanomis
Kita (*įrašykite*) _____

27. Ar baudžiate už nesėkmes moksle? Taip Ne

28. Kokiu būdu? Apšaukiate Duodate papildomų darbų Kita (*įrašykite*)_____
29. Kiek laiko tėvai skiria bendravimui su savo vaiku? val. per dieną _____ val. per savaitę _____
30. Trumpai papasakoti, kaip bendrauja, ką veikia su vaiku: _____
_____

31. Kaip vaikas praleidžia savo laisvalaikį?

Žiūri TV	Žaidžia su draugais futbolo, krepšinį	Bendrauja su draugais	Eina į diskoteką, kavinę
Žaidžia kompiuteriu	Skaito knygą	Lanko būrelį	Konstruoja, mezga
Vaikšto po miestą	Klausosi muzikos	Piešia	Vaidina
Dainuoja	Nieko	Kita _____	

32. Vyraujanti Jūsų vaiko savybė:

Užsispyręs	Drąsus	Nesavarankiškas	Kita _____
Nuolankus	Pasyvus	Pasiaukojantis	
Bailus	Pasitikintis	Savanaudiškas	

Dabar norėčiau užduoti keletą klausimų apie šeimą.

33. Su kuo vaikas gyvena?

Su tėvais	Su tėvu	Su mama ir patėviu	Su globėjais
Su motina	Su kitais giminaičiais	Su tėvu ir pamote	Su tėvais

34. Šeimos sudėtis (šeimos narių, gyvenančių kartu, skaičius)_____

35. Šeimos socialinė padėtis: Daugiavaikė _____ Pilna _____ Nepilna _____ Globotojų _____

36. Tėvų vedybinių santykių forma ir trukmė:

Santuoka registruota _____ Santuoka neregistruota _____ Išsituokę _____ Našlė/Našlys _____ Trukmė _____

37. Kelinta santuoka kiekvienam iš tėvų: Tėvui _____

Motinai _____

38. Informacija apie mamą: Amžius _____ Išsilavinimas _____ Užimtumas _____

39. Informacija apie tėvą: Amžius _____ Išsilavinimas _____ Užimtumas _____

40. Šeimos gyvenimo sąlygos:

Privatus namas	Bendras gyvenamas plotas (m ²)
Privatus butas	Bendras gyvenamas plotas (m ²)
Kambarys komun. bute, bendrabutyje	Bendras gyvenamas plotas (m ²)
Nuomojamas butas, namas	Bendras gyvenamas plotas (m ²)
Centrinis šildymas	
Kanalizacija	
Vandentiekis	
Gyvenamosios vietos nuotolis nuo transporto	

41. Ar vaikas turi: Atskirą kambarį _____

Atskirą darbo vietą _____

42. Pagrindiniai šeimos pajamų šaltiniai:

Darbo užmokestis	_____ Lt/mėn.
Invalidumo pensija	_____ Lt/mėn.
Senatvės pensija	_____ Lt/mėn.

Pensija, netekus šeimos maitintojo	_____	Lt/mėn.
Socialinė pašalpa	_____	Lt/mėn.
Kitos socialinės išmokos	_____	Lt/mėn.
Stipendija	_____	Lt/mėn.
Kiti pajamų šaltiniai	_____	Lt/mėn.
_____ Bendros šeimos pajamos (Lt/mėn)		
_____ Pajamos 1 šeimos nariui (Lt/mėn)		
Ar šeima turi dirbamą žemės sklypą	_____	Kiek
arų/hektarų		
Ar vaikas gauna nemokamą maitinimą mokykloje?		

STRUKTŪRUOTAS INTERVIU SU VAIKU 2priedas

1. Ar noriai eini į mokyklą? Visada taip Dažniausiai ne
Dažniausiai taip Visada ne
2. Ar turi klasėje draugų? Ne 3-4
1-2 4 ir daugiau
3. Kaip sekasi bendrauti su bendraklasiais?
Su klasiokais nerandu kalbos užduotis Klasiokai padeda mokytis, paaiškina
Mokiniai dažnai pravardžiuoja Klasiokai kviečia į gimtadienius, vakarėlius
Per pertraukas kiti vaikai stumdosi, mušasi Su klasiokais žaidžiu ir po pamokų
Kita _____
4. Kaip jautiesi klasėje?
Geriau nei kiti klasiokai Jaučiuosi atstumtas, izoliuotas
Normaliai – savijauta neišsiskiria iš kitų vaikų Jaučiuosi „kitoks“
5. Kokie tavo santykiai su mokytoja? Labai geri Patenkinami
Geri Blogi
Mokytoja dažnai bara už neatliktus darbus Nešaukia, nebara, nevadina tinginiu
Pamokos metu mokytoja visiškai neskiria man dėmesio Mokytoja bando išsiaiškinti mano nesėkmių priežastis
Mokytoja nuolat skatina už mano pastangas Kita_
6. Kas labiausiai patinka mokykloje? _____
 _____
7. Kas labiausiai nepatinka mokykloje? _____
 _____
8. Ar dalyvauji užklasinėje veikloje? Taip Ne
9. Pas kokius specialistus lankaisi mokykloje ir kaip dažnai?
	2 k. per sav.	1 k. per sav.	2 k. per mėn.	1 k. per mėn.	Neteikiama
Logopedas					
Spec.pedagogas					
Psichologas					
Soc.pedagogas					
10. Ar dažnai mama/tėvas kontroliuoja namų darbų atlikimą, paaiškina, kai ko nors nesupranti? Taip Ne
Kita _____
11. Kas namuose dar be mamos/tėvo padeda ruošti pamokas? Brolis/sesuo Močiutė/senelis
Tėvas/mama Korepetitorius
Kita (įrašykite) _____

12. Ar mama/tėvas skatina mokytis? Taip Ne
Kita (įrašykite) _____
13. Koku būdu? Apdovanoja materialinėmis dovanomis
Kitaip (įrašykite) _____
 Pagiria Išpildo norus
14. Ar mama/tėvas baudžia už nesėkmes moksle? Taip Ne
15. Koku būdu? Duoda papildomų darbų
Kitaip (įrašykite) _____
 Apšaukia
16. Trumpai papasakoti, ką veiki kartu su mama/tėvu? _____
-
17. Kaip praleidi savo laisvalaikį?
 Žiūri TV Žaidžia su draugais futbolo, krepšinį Bendrauja su draugais Eina į diskoteką, kavinę
 Žaidžia kompiuteriu Skaito knygą Lanko būrelį, treniruotes Konstruoja, mezga
 Vaikšto po miestą Klausosi muzikos Piešia Vaidina
 Dainuoja Nieko Kita _____
18. Ar mokytojai dirba su tavimi papildomai po pamokų? Taip Ne
19. Kiek papildomai laiko (t.y. ne pamokų metu) mokytoja dirba su tavimi? (nurodykite valandas per savaitę) _____
20. Ar mokytoja užduoda tokias pat namų darbų užduotis kaip ir kitiems klasės vaikams? Taip Ne
Kita _____
21. Kokios yra dažniausiai tau per pamokas pateikiamos užduotys? Per lengvos Normalios/įveikiamos
Per sunkios
22. Kaip naudojama atramine medžiaga?
 Pasakojant leidžiama naudotis planu Leidžiama naudotis atraminėmis taisyklių lentelėmis
 Naudojama daugybės lentelė, skaičiavimo mašinėlės Kita _____
23. Kaip koreguojamas darbo tempas?
 Įsitikinama, ar vaikas suprato Reikalui esant paaiškinama atskirai Per kontrolinį darbą skiriamas papildomas laikas Instrukcijos, darbo etapai pateikiami ne iš karto, bet po vieną
 Uždavus klausimą, leidžiama pagalvoti, susiorientuoti, parinkti žodžius Neskubinama atsakyt, rašyti
24. Iš kokių vadovėlių mokaisi?
 Tos klasės, kurioje vaikas mokosi Derina bendrojo lavinimo žemesniųjų klasių ir spec. mokyklos
 Bendro lav. mokyklos žemesniųjų klasių Naudojate tik specialios mokyklos vadovėlius
 Derina bendrojo lavinimo ir Nežino

specialiosios mokyklos

25. Sutrikimas _____

26. Klasė _____

27. Amžius _____

28. Mokykla _____

ANKETA KLASĖS AUKLĖTOJUI 3 priedas

1. Ar SP vaikas noriai eina į mokyklą? Visada taip Dažniausiai ne
Dažniausiai taip Visada ne

2. Ar SP vaikas turi klasėje draugų? Ne 3 – 4
1 -2 4 ir daugiau

3. Kaip jam/jai sekasi bendrauti su bendraklasiais?
Su klasiokais iš kitų vaikų Jaučiasi „kitoks“

4. Įvertinkite jo/jos savijautą 10 balų skalėje, kur 1 reiškia, kad vaikas mokykloje jaučiasi labai blogai, o 10 – puikiai: _____

5. Ar jis/ji dalyvauja užklasinėje veikloje? Taip Ne

Mokyklos vadovybė sudaro galimybę išvykti į psichologinius ar specialiuosius pedagoginius kursus: neranda kalbos Klasiokai padeda mokytis, paaiškina užduotis
Mokiniai dažnai jį pravardžiuoja Klasiokai kviečia į gimtadienius, vakarėlius
Per pertraukas yra stumdomas, mušamas Su klasiokais žaidžia po pamokų
Kita _____

6. Kaip manote, kaip jis/ji jaučiasi klasėje?
Geriau nei kiti klasiokai Jaučiasi atstumtas, izoliuotas

7. Normaliai – savijauta neišsiskiria
1 kartą per metus Dažniau
Rečiau Nesudaro galimybių

8. Visada apmokamos kursų išlaidos: Taip, visada apmokame Neapmokame
Apmokame daugiau nei pusę Apmokame mažiau nei pusę

9. Vadovybė yra viešai išreiškusi žodinę padėką už puikų darbą su SP turinčiais vaikais:
1 kartą per metus Dažniau
Rečiau Niekada

10. Vadovybė yra įteikusi raštiškus pagyrimus, paskatinimus už darbą su SP turinčiais mokiniais:
1 kartą per metus Dažniau
Rečiau Niekada

11. Mokykloje rengiami konferencijos, seminarai spec. ugdymo tema:
1 kartą per metus Dažniau
Rečiau Niekada

12. Vadovybė inicijuoja diskusijas, problemų, susijusių su SP mokinių ugdymu, aptarimus:
Taip Ne Kita _____

13. Vadovybė sudaro pačias geriausias darbo sąlygas (kabinetai, priemonės) dirbantiems su SP vaikais:

Taip   Ne   Kita_____

14. Mokykla papildo biblioteką leidiniais (vadovėliais, pratybomis ir kt.) apie specialųjį ugdymą:

Kasmet   Rečiau   Niekada

28. Su kokiais sunkumais susiduriate, dirbdamas klasėje, kurioje yra spec. poreikių vaikas?

---

29. Su kokiais sunkumais susiduriate modifikuodami ar adaptuodami programą? _____

---

30. Ar dirbdami su SP vaikais, kreipiatės pagalbos į logopedą? Taip Ne

31. Jei taip, kokios pagalbos prašėte ir ar Jums padėjo? _____

---

32. Ar dirbdami su SP vaikais, kreipiatės pagalbos į spec. pedagoga? Taip Ne

33. Jei taip, kokios pagalbos prašėte ir ar Jums padėjo? _____

---

34. Kaip SP vaikams atrenkate užduotis, pakeičiate užduočių turinį?
Mažinamas užduočių kiekis	Užduotys pakeičiamos iš esmės
Užduotys keičiamos, nekeičiant jų esmės	Leidžiama atlikti tik dalį užduoties
Užduotys supaprastinamos	Atrenkamos reikalingos užduotys
35. Kaip palaikote SP vaiko norą mokytis?
Vengiama viešos kritikos	Siekiama emociškai šiltų santykių su vaiku
Giriama už gerai atliktą darbą	Sudaromos sąlygos, gerai atsakyti klasėje
36. Kaip SP vaikui pateikite žodinę informaciją? Aiškinant žodžiu, iliustruojama pavyzdžiais instrukcijas
	Patikslinama, ar supranta žodines informacijos aspektus
	Atkreipiamas dėmesys į pagrindinės
37. Kaip formuojate sąvokas, dirbdami su SP vaikais?
- Tekstiniai uždaviniai atspindi gyvenimo situacijas arba iliustruojami
Mokant abstrakčių sąvokų, naudojami konkretūs pavyzdžiai
Vienu metu mokama vienos abstrakčios sąvokos
Naujos sąvokos mokama tada, kai gerai įvaldomos prieš tai pateiktos
38. Kaip SP vaikams pateikiate vizualinę medžiagą?
- Schemos, grafiniai piešiniai, žemėlapiai komentuojami žodžiu
Sumažinama vizualinių stimulų darbo lape, knygoje
Pabraukiama, paryškina tai, ką vaikas dažniausiai painioja
39. Kaip naudojate atraminę medžiagą?
- Pasakojant, leidžiama naudotis planu
Tekstiniai uždaviniai analizuojami, naudojant uždavinio išsprendimo schemas
Naudojama įvairiomis priemonėmis: taisyklėmis, veiksmų sekos schemomis
Leidžiama naudotis atraminėmis taisyklių lentelėmis
Naudojama daugybės lentelė, skaičiavimo mašinėlė
40. Kaip koreguojate darbo su SP vaiku tempą?
- Rašymui skiriama daugiau laiko
Įsitikinama, ar vaikas suprato
Reikalui esant, paaiškinama atskirai
Uždavus klausimą, leidžiama pagalvoti, susiorientuoti, parinkti žodžius
Per kontrolinį darbą skiriamas papildomas laikas
Instrukcijos, darbo etapai pateikiami ne iš karto, bet po vieną
Neskubinama atsakyti, rašyti
41. Kokius vadovėlius ir pratybas naudojate?
- Naudojate tos klasės, kurioje vaikas mokosi
Naudojate bendrojo lavinimo mokyklos žemesnių klasių
Derinate bendrojo lavinimo ir specialiosios mokyklos
Derinate bendrojo lavinimo žemesniųjų klasių ir spec. mokyklos
Naudojate tik spec. mokyklos vadovėlius

AČIŪ UŽ ATSAKYMUS!